

CULTURA CREȘTINĂ

APARE, CU EȘCEPTIA LUNILOR IULIE ȘI AUGUST, LA 10 ȘI 25 n. A FIECĂREI LUNI.

Abonamente: Pe un an: cor. 10. Pe $\frac{1}{2}$ an: cor. 5. În străin.: cor. 12. Numărul 50 bani.	REDACȚIA: Dr. Ioan Sâmpăleanu, Ștefan Roșianu, Dr. Alexandru Nicolescu, Dr. Alexandru Rusu și Dr. Ioan Coltor.	Redacția și Administrația: »Cultura Creștină«. Balázsfalva.

„Îndrăsniți, eu am învins lumea!”

— Câteva reflexii de actualitate. —

Din toată bogăția de comori sufletești ce se revarsă asupra lumii pe urma celei mai sublime revelații, care este moartea de pe cruce și învierea din morți a Domnului nostru Isus Hristos, nici un gând nu se desprinde mai luminos ca acela care ne zice: „îndrăsniți, eu am învins lumea!” Și lumina acestui gând nu este o lumină rece, biruința Aceluia, „care a înviat din morți cu moartea pe moarte călcând” nu este numai triumful luminii asupra întunecului, ci mai presus de toate este triumful vieții asupra morții. Marea de lumină ce se revarsă dela înălțimea crucii de pe muntele Căpăținei, nu numai întunecă lumina soarelui, ci în aceeași vreme se și condensează în forma picurilor de sânge, cari atingându-se de stâncile Golgotei... deschid mormintele, „celor din morminte vieață dăruindu-le”.

Hristos a murit, pentru ca să poată învia din morți. A murit pentru ca prin învierea sa să sigileze adevărul spuselor sale de mai înainte, că el este „învierea și vieața”. Și a înviat, pentru ca să nu mai moară, pentru ca în veci să trăiască în noi, pentru a căror vieață a murit. A înviat, pentru ca prin aceasta să confirme temelia încrederii noastre în Cel ce ne-a zis: „îndrăsniți, eu am învins lumea!”

*

Prin învierea glorioasă a lui Isus Hristos, căreia nu peste mult i-a urmat pogorîrea Spiritului sfânt, sufletul apostolilor se întărește de așa, încât, începând cu ziua primelor Rusalii, ei se supun fără nici o teamă mandatului dumnezeesc de-a

„învăța toate neamurile...“, prin ce se înfăptuește biserica lui Hristos, trupul lui mistic. Și biserica aceasta crește. Graiul fermecat al pescarilor din Galilea câștigă în scurtă vreme inimile a sute, mii și milioane de oameni, și din sâmburele neînsemnat de muștar se desvoaltă arborele puternic al bisericii de astăzi, ale cărei rădăcini străbat deja tot cuprinsul pământului. Zidită pe piatră, și având asigurarea dumnezească, că „porțile iadului nu vor învinge asupra ei“, biserica lui Hristos va rămâne până la capătul veacurilor, răspândind cu îndrăzneală în cercuri tot mai largi efectele dătătoare de viață ale răscumpărării Aceluia, care „a învins lumea“.

Să nu se înșele însă nimeni. Existența și viața bisericii lui Hristos, oricât de triumfală și glorioasă ar fi ea în totalitatea ei și peste tot, privită în amănunte și mai cu de-a-dinsul, este un drum greu, plin de bolovani cari se feresc cu anevoie și pe de margini tivit cu cele mai adânci și înfricoșate prăpastii. Dar nici nu se poate altfel. Biserica continuă doar opera lui Hristos, și astfel e numai firesc, că soarta vieții sale să fie strâns legată de aceea a dumnezeescului ei întemeietor. Și legătura aceasta nu este numai legătura continuității, ci o legătură de asemănare în cel mai deplin și mai adevărat înțeles al cuvântului. Hristos învinge și biserica încă învinge, dar precum calea lui Hristos duce spre triumf peste pietrele și bolovanii din sufletele cărturarilor și fariseilor, peste sărutarea lui Iuda și lăpădarea lui Petru, peste prăpăstiile adânci și înfricoșate din grădina Gethsemani, din curtea arhierului și pretoriul lui Pilat, apoi mai presus de toate peste răstignirea și moartea lui de pe lemnul crucii — întocmai așa și triumful bisericii este rodul unei lupte grele, adeseori desperate, dar totdeauna biruitoare. „Indrăzniți, eu am învins lumea“ ne zice însuș Mântuitorul Hristos, vestindu-ne că vom învinge și noi, dar lăsându-ne în aceeași vreme să înțelegem cât se poate mai răspicat, că nu vom ajunge la biruință pe ușor, ci numai dacă având îndrăzneală, vom ști să delăturăm din cale piedecile ce se pun de-a curmezișul drumului nostru spre lumină și viață.

Hristos putea de sigur să ajungă la biruință și pe alte căi decât acele pe cari le cunoaștem, și astfel e sigur că biruința bisericii sale încă putea s'o facă mai ușoară. Lăsându-se alegerea căii în grija noastră, noi am fi ales probabil una mai ușoară sau una scutită deadreptul de orice obstacole

dar ni-se pare că n'am fi nimerit-o, fiindcă, având sufletul pe care-l avem, nici când n'am fi putut avea mângăierea fericitoare, pe care ni-o poate împrumută o luptă înțețită, în decursul căreia ne putem poticni, putem să cădem chiar, dar numai pentru ca să ne sculăm cu mai multă putere și pe urmă să învingem. Adevăratul cunoscător al sufletelor noastre a știut dară, pentru ce nu a lăsat alegerea căii în grija noastră, și pentru ce ne-a rânduit calea suferinței mângăitoare, ce se cuprinde în programul său dumnezeesc: „îndrăzniți, eu am învins lumea!“

*

O orientare sigură în chaosul de mișcări și curențe, și o judecată limpede asupra înfrângerilor și biruștelor ce s'au succedat dealungul veacurilor în biserica lui Hristos, se poate avea după părerea noastră, singur la lumina considerațiilor de mai sus. Și ceea ce spunem despre întreagă biserica lui Hristos, are deplină valoare și în ce privește biserica noastră română unită.

Trezită abia cu vre-o două sute de ani mai înainte la viața pe care mlădița nu poate s'o aibă dacă nu este în viță, biserica noastră a trecut prin multe încercări și năcazuri. Luată dintr'o viță cu alt pământ și cu alt cer decât acela al adevăratei vițe romane, mlădița sălbatică a bisericii noastre, altuită fiind în trunchiul bisericii lui Hristos, în care ajunse la hrana cea mai potrivită, se prinse la început întreagă. Cu timpul însă părțile ei mai puțin rezistente noiei clime au început să se usuce, trebuind să fie în urmă lăpădate. Și astfel având biserica noastră hrana cea adevărată, dar trăind într'o climă și sub un cer ce nu-i eră tocmai prielnic, a înmugurit ce-i drept și a dat frunze, în restimpuri se iveau chiar și flori, mai mult sau mai puțin bogate, dar roada era puțină, adeseori chiar nimica.

Și nu era bine așa. Operația era făcută greșit. La stăruințele celor ce îngrijeau de mlădița bisericii noastre, îngrijitorii viței romane, cercurile Vaticanului, au înțeles cu timpul că nu orice mlădiță rodește între aceleași condiții. Cu o adâncă pătrundere a situației, s'au apucat atunci și au mutat mlădița noastră în pământul și sub cerul ei de mai înainte, lăsându-i numai pe sub pământ legăturile cu trunchiul viței romane. Și în starea aceasta, mlădița bisericii noastre, ajunsă în anumit înțeles viță de sine stătătoare, care-și are limba sa

proprie și obiceiurile sale răsăritene păzite cu aceeaș scumpătate ca și independența autonomică de care se bucură, hrănindu-se din acelaș suc al viței dătătoare de vieață, trăiește cu adevărat. Mișcările din sinul ei, cari nu prin vorbe mai mult, ci prin fapte tind la trezirea și întărirea unei cât mai conștiente vieți religioase, sunt cea mai vie dovadă a adevărului acestei aserțiuni. Credincioșii bisericii noastre instruiți în școli și biserici de o pleiadă tot mai aleasă și tot mai în-suflețită de preoți și dascăli, se întrunesc bucuros în reuniunile mariane și de temperanță, cu deosebire pe urma apostoliei ce se face tot mai stăruitor și tot cu mai mult efect în cadrele reuniunilor de misiuni sfinte pentru popor. Preoțimea, prin mijlocirea căreia se înfăptuesc toate aceste lucruri bune, la rândul ei încă se organizează, sub îndemnul călduros al Arhiepiscopilor, în reuniuni cari au menirea să o apropie tot mai mult de inima lui Hristos. Mai amintim pe urmă, dar nu ca cele din urmă, și organele noastre de publicitate, a căror existență, cu rosturi tot mai bine determinate, desigur încă trebuiesc însemnate pe pagina care vorbește de vieța bisericii noastre.

Nu zice nime, că n'avem și acum destule năcazuri și mizerii. Este doar vie încă în amirțirea tuturor lovitura ce s'a dat bisericii noastre în forma vlădiciei de Hajdudorogh, ale cărei rane chiar acum se deschid iarăș prin reluarea procesului dela Sătmar, și nu este un singur fiu al acestei biserici, care să nu se gândească cu adevărată groază la crivățul ghețos al știrbirii autonomiei noastre, care de zeci de ani amenință cu pustiire și chiar cu moarte, mlădița tot mai bogată în roade a bisericii române unite. Mai sunt apoi și o seamă de mizerii de ordin intern, un fel de cari, a căror stricăciuni, dacă nu vom ști să găsim mijloace de sanare, încă pot împiedeca întreaga noastră năzuință spre mai bine.

Dar nu-i iertat să ne pierdem nădejdea!

Promisiunea divină, că „porțile iadului nu vor învinge asupra bisericii“, ce-i drept nu privește biserica noastră particulară, dar îndemnul ce se desprinde atât de luminos din mormântul deschis al Domnului, care ne zice: „îndrăsniți, eu am învins lumea“, ne atinge și pe noi. Ba poate mai mult ca pe oricine, ne atinge tocmai pe noi. Vorba e numai, să înțelegem glasul lui Hristos, și să ne pătrundem cu adevărat de lumina și căldura ce el poate și trebuie să trezească în sufletele noastre creștine.

Aceasta va fi pentru noi cea mai folositoare și pentru Hristos cea mai plăcută închinare „învierii lui celei de a treia zi.“

Dr. ALEXANDRU RUSU.

Biblia de Blaj.

(III Articol final).

Testamentul Nou dela Bălgrad suferă de asemenea de mai multe greșeli, pe cari le îndreptează Scriptura de Blaj. Deja la cărți le dă nume mai românesc, așa „deania“ Testamentului Nou dela Bălgrad în cartea dela Blaj se numește „faptele apostolilor“. Românizează cuvintele streine, cari sunt din belșug în traducerea dela Alba-Iulia. „Târnaț“ e în cea dela Blaj „foișor“, „ponos“ul celei dintâiu e „gâlceavă“ în cea dela Blaj, „a îngădui lui Dumnezeu“ (= ungurește: engedelmeskedni az Istennek) e redat în cea dela Blaj foarte românește „a asculta pre Dumnezeu“, „nu părăsește (= nem hagy fel, ungurește) de a grăi“ e în cealaltă „nu înceată grăind“, „pre carii stătură înainte soborului“ e mai târziu cu mult mai românește: „aducându-i pre ei iau pus în săbor“. „Dihania“ s'a făcut „gloate multe“, „gubăvia“: „lepră“¹⁾. Greșala, ce ocură mai adeseori în Testamentul Nou, ca „mie“, numeralul, să aibă și la plural aceeaș formă, se îndreptează în Biblia de Blaj: „suflete ca la trei mii“²⁾, nu cum era în cartea dela Bălgrad: „suflete ca la trii mie“. Pronunția dialectală, care de altfel se explică așa de ușor în acel timp, nu se observă în Biblia de Blaj, cum se poate observă pretutindena în toate traducerile de mai înainte.

De altfel Testamentul Nou dela Bălgrad a fost apreciat în deajuns de tâlmăcitorii blăjeni, și când aceștia au dat de un text, pe care bucureștenii l-au stricat, s'au întors la cartea dela Bălgrad, care e o lucrare cu mult mai însemnată decât Biblia lui Șerban Cantacuzino. Dacă ar fi apărut înaintea Testamentului Nou cărțile bisericești, cari au văzut lumina zilei înainte de Biblia lui Clain, cartea dela Bălgrad nu ar fi rămas cu nimic în urma celei de Blaj. Punem aici față în față câteva versete din amândouă, cari cuprind unul din cele

¹⁾ Toate locurile Scripturii, din cari sunt luate aceste citate le găsești în »Cultura Creștină« anul III. Nr. 14. p. 428.

²⁾ Fapte 2, 41.

mai grele texte, despre păcatul strămoșesc și răscumpărarea lui Isus; din acestea se poate vedea, că Biblia de Blaj, dacă nu a făcut altceva, a rotunzit măcar graiul celei de Bălgrad. Pentru ca să se vadă, cum a schimbat Biblia de București textul vechiu, punem și textul acesteia.

Rom 5, 14 urm.

1648

ce domni moarté dela adam până la moysi, și spre aceia carii nu greșise după chipul greșélei lui adam, care este chip aceluia ce era venitoriu.

ce nu ca greșala: așa și darul, că de murirâ mulți pentru greșala unuia, cu mult mai vârtos mila lui dumnezău, și darul preîn mila a unui om alui is hs, întru mulți sau sporit.

ce nui cumu greșala așa și darul, că vina e de întru unul întru osândire, iară mila deîn multe greșale întru dreptare.

că de să domni moarté pentru greșala unuia, preîn unul, cu mult mai vârtos carii bunătațea milei, și darului dreptății primescu, vor domni întru viață pentru unul is hs.

1688

ce au împărătit moarté dela adam, până la moysi și spre ceia ce nau greșit spre asămănaré greșalei lui Adam care era pildă celui viitoriu.

ce nu după cum e greșala, așa și darul, pentru că de vréme ce cu a unuia greșală cei mulți au murit, cu mult mai vârtos harul lui dumnezău și darul întru harul cel al unuia om is hs la cei mulți au prisosit.

și nu după cum preîn unul greșind darul, pentru că judecata e deîntru unul spre osândă, iară darul deîn multe greșale spre îndreptare.

pentru că de vréme ce cu a unuia greșală moarté au împărătit, cu mult mai vârtos ceé ce prisoséla darului și a harului dreptății luând în viață vor împărăti preîn unul is hs.

1795

Ci au împărătit moarté dela Adam până la Moysi, și preste cei ce nu păcătuisé după asemănaré greșélei lui Adam, care era chipul celui viitoriu.

Ci nu precum greșala, așé și darul, căci de au murit prin greșala unuia mulți, cu cât mai mult mila lui Dmnezeu, și darul, prin darul unui om Is Hs întru mulți sau înmulțit.

Și nu precum prin unul care au păcătuit, iaste darul, că judecata dintru unul iaste spre osândire, iară darul din multe greșéle spre îndreptare. Că de vréme ce pentru greșala unuia moarté au împărătit prin unul: cu mult mai vârtos cei ce iau prisosința bunătații și a darului dreptății, vor împărăti în viață prin unul Is Hs.

Din cele de până aici se poate convinge orișicine, că Biblia de Blaj e într'adevăr o lucrare monumentală, cum o numește domnul Iorga¹⁾, care întrece toate Bibliile românești, apărute mai înainte și până în ziua de astăzi. Această judecată o face Bibliei blăjene și poetul Coșbuc, ca și care nimeni nu cunoaște așa de bine sufletul țaranului român, majoritatea covârșitoare a credincioșilor, pentru cari s'a tradus această carte sfântă. Coșbuc spune despre această carte: „Negreșit, Biblia de Blaj e cea mai limpede tradusă și mai luminată de înțeles, fiindcă au tradus-o bărbați cu înaltă cultură literară, pe lângă cea teologică“²⁾. Aceeaș părere o are Filoteiu, episcopul Buzăului, care voind să dea în mâinile Românilor din principate o Scriptură bună, spune limpede: „Dintre Bibliile tipărite în limba noastră, mai bine tălmăcită și mai luminată la înțeles este cea de Blaj, pe aceasta și noi am ales-o de a o retipări“³⁾. Voind să publice Societatea biblică rusească o Scriptură pentru Români, iea textul celei dela Blaj, fără îndoială numai din motivul, că pricepătorii l-au găsit, că e cel mai bun.

De aceea ne cuprinde o mare mirare, când vedem, că acestei Biblîi nu i-se dă locul cuvenit, ori e chiar negătată în seamă, cum face Șaguna, care în prefața Bibliei sale, vorbește despre toate traducerile românești ale cărților sfinte, neuitând să pomenească pe cele publicate de propaganda luterană și calvină, iar Biblia dela Blaj nu o pomenește nici măcar cu un cuvânt. Ca să o facă trecută și negătată în seamă, la pag. XVI a „predosloviei către cetitori“, întoarce vorba, căci, pe când mai înainte pe pag. VI. are „§. 13. Despre traducere Sfintei Scripturi în limba noastră română“, când i-ar veni rândul să fie numită cea dela Blaj, schimbă vorba, și zice: „Afară de aceste doue ediții vechi (1648 și 1688)... mai numără biserica noastră în limba românească... pe cea dela Petersburg, cea dela Smirna și pe cea dela Buzău“⁴⁾. Și să nu uităm un lucru: atât Biblia de Petersburg, cât și cea dela Buzău, sunt copii de pe cea de Blaj!

¹⁾ Istoria bis. rom. vol. II. p. 213.

²⁾ Cărțile bisericești în Vieța literară. Anul I. Nr. 16, p. 1.

³⁾ Vezi »Procurvântare către dreptcredincioșii creștini« in Biblia tipărită la Buzău »prin binecuvântarea, râvna, și toată chețuiața« episcopului Filoteiu, Vol. I. 1854, p. 5.

⁴⁾ Vezi »Bibliia, tipărită supt priveghiiaré și binecuvântarÉ Ecselentției Sale... Andreiu baron de Șaguna.« Sibiu 1856—1858, p. XVI.

O carte așa mare, cum e Biblia tipărită cu note bogate, nu putea să fie fără de greșeli, ori cât de multă osteneală ar fi pus tălmăcitorii ei. Clain ne spune în prefață, să nu credem, că toată Biblia e destul de limpede tradusă în ediția de Blaj: „Iară, o iubite cucernice cetitoriu, am voit ați aduce aminte că doară și acum întru unele locuri ți se va păre întunecat graiul, ci pentru acéia să nu te smintești, nici să te pripești a vinovăți și a defăima lucrul, că întunecare aciasta și dintru aciasta vine, că noi nici pentru mai luminat înțeleș nu am vrut dela noi nici măcar un cuvânt cât de mic să băgăm în S. Scriptură, ci néu fost voia ca întru toate să rămână întru curățenia sa și întru adevărul său, după cum iaste în cé elinéscă. Aciasta iaste pricina întunecării în unele locuri, că foarte cu anevoe iaste luminat și cu chiiar înțeleș de pre o limbă a tălmăci pre altă limbă nici un cuvânt adăogând, și ținând idiotismii limbii ceii dintăiu, că fiește care limbă are osibiți ai săi idiotismi“¹⁾. E o tendință în toate traducerile, de a păstră coloritul originalului, și acest lucru e bun, însă nimeni nu poate pretinde să păstrezi întru așa măsură acest colorit vechiu, încât să jertfești de dragul lui înțeleșul, așa nu mai are nici un rost traducerea. Ebraismii, pe cari i-a lăsat neschimbați Septuaginta, și așa i-a moștenit Vulgata, încurcă adeseori limba frumoasă românească a Bibliei blăjene, așa e: „pământul Hananeilor... întru care au și locuit pre dînsul“²⁾, care ar fi pe românește: „pământul Hananeilor... întru care au și locuit“, ca să se păstreze coloritul vechiu atât de frumos. Câte odată copiează blăjenii greșelile Bibliei dela București: „mi-am adus aminte de făgăduința voastră“³⁾, zice Domnul, și de aceea nu a lăsat pe Jidovi în necaz, ci a ascultat suspinul fiilor lui Israil. Traducerea nu e bună, căci Domnul și-a adus aminte de contractul, ce l-a făcut cu poporul cel ales, ca să-l apere totdeauna, cum e bine tradus grecește: *της διαθήκης εμων* = de contractul făcut cu voi. De altă dată au copiat greșelile de limbă ale Bibliei lui Șerban Cantacuzino: „și preste scaon șăde“⁴⁾, nu se șade „preste“, ci „pre“ scaun. De altă dată a greșit Scriptura blăjană, voidnd să croiască vorbe noué, cari nu fac însă nici un serviciu. Vorbind despre Pavel, că s'a dus cu corabia în

¹⁾ Bibliografia rom. Veche. Tom. II. p. 381 și urm.

²⁾ Ieșire 6, 4. ³⁾ Ieșire 6, 5. ⁴⁾ Apocalips 4, 2.

Siria, zice: „a corăbiat“¹⁾, care conturbă pe cel ce ceteste, era cu mult mai bine în Testamentul nou dela Bălgrad: „mérse în Siria“, iar cum s'a dus, nu interesează pe acela, care din o traducere tot nu poate face studii. „Fărmăcătorii“ cărții dela 1648 sunt în Biblia lui Clain: „exorțiști“²⁾, cum se poate mai rău; acest cevânt erà bine de tot în Codicele voronețan: „descântători“.

Dar aceste greșeli, chiar dacă ar fi cu mult mai multe, nu pot să scadă din valoarea acestei monumentale lucrări, care face fală întregului nostru neam, și mai cu seama modestului tângușor al Blajului. Tot ce poți dorì dela o traducere a Sfintei Scripturi, poți să găsești în această carte: limbă frumoasă, note, cari lămuresc și cele mai grele texte, explicări pline de cea mai adâncă erudițiune, ținând cont de toate traducerile mai însemnate și de textele originale, locurile paralele le găsești indicate adeseori, ai la fiecare cap indicat pe scurt conținutul, — așa încât cu această Biblie putem să ne fălim și în fața celor mai culte națiuni. Mai pe sus de toate e de lăudat însă în această carte graiul curat românesc, pe care îl înțelege orice Român. O astfel de carte putea să fie trimisă în lume cu o prefață, care se sfârșește cu aceste vorbe: „tu cucérnice cetitoriule toate le ia în parte bună, și te foloséște cu aciastă a noastră ostenelă spre mai mare laudă a lui Dmnezeu, și a sfintei Besérici creștere, și a sufletului tău mântuire, că acesta iaste scopul ostenélei méle“, după cum spune „smeritul întră ieromonasi“ Samuil Clain³⁾.

S'au mai tipărit la Blaj și alte cărți bisericești, cărora le lipsește o vorbă atât de frumoasă în frunte, poate tocmai pentru aceea, căci acelea nu mai erau așa potrivite pentru „creșteré sfintei Besérici și a sufletului mântuire“. Scrise în limba latinizantă, care nu merită numele de limbă, doar aceasta e ceva viu, care se mișcă în vieța de toate zilele a poporului, ele nu mai puteau cere un interes așa de mare din partea neamului și a credincioșilor, căci ele se adresau numai la puține sute din numărul atât de mare al credincioșilor.

Pe când vor vedea lumina tiparului aceste șire, va fi poate tipărit începutul unei noi Biblii blăjene, pentru care a muncit

¹⁾ Fapte 18, 18.

²⁾ Fapte 19, 13.

³⁾ Bibliografia rom. veche. Tom. II. p. 382.

mai mult decât Clain un alt vrednic dascăl al școlilor din Blaj. Mult mă tem, că despre această traducere nouă, născută în zodia latinizanților, nu se vor putea scrie atâtea vorbe frumoase după 120 de ani, ori doar nici mai curând. Mă tem mult de acest lucru, căci tocmai acum recetesc următoarele vorbe înțelepte scrise de Eminescu: „Când mă aflu față cu cei bătrâni, cu literatura din deceniile trecute, par'că sunt într'o cameră încălzită... simți, că acești oameni erau într'un contact nemijlocit cu un public oare care, mic ori mare, — dar în sfârșit era un public. Față cu cei moderni par'că mă simt într'o cameră rece, și într'o cameră rece, va fi observat ori cine asta, — pare că lipsește ceva, nu căldura însăși, ci ceva pipăit, par'că pe peretele curat fusese ceva și nu mai este, sau simțământul familiei, când a murit cineva în casă... Față cu cea mai mare parte din scriitorii noștrii moderni, ți se impune simțământul, că ei nu sunt pentru public, nici publicul pentru ei, în fine că ei nu sunt inele în lanțul continuității istorice a culturii noastre, ci cum s'ar zice extra muros¹⁾).

Știu munca titanică, depusă la lucrarea nouă a tipăririi Bibliei cu litere latine, și am socotit, că deși nu vor avea mult efect aceste șire, să spun, acum, când isprăvesc cu monumentală lucrare, ce a fost și este încă și astăzi Biblia blăjană alui Clain, să spun, că vor mai fi scriitori și critici și de aici în colo, cari nu vor putea avea atâtea vorbe de laudă pentru Biblia nouă, ce se va tipări acum la Blaj, de cumva aceasta nu se va face în spiritul celei vechi, și să nu se supere nimeni, dacă se vor găsi oameni, cari vor zice: „păcat de atâta ostenală și de atâția bani, dacă nu au avut oamenii un gust mai ales, ca să o îmbrace în adevărata haină bisericească“, despre care trebuie să știe toată lumea, că nu e limba, ori mai bine zis ticluirea de cuvinte din cărțile bisericești, tipărite acum mai în urmă.

Dr. IOAN BĂLAN.

¹⁾ Vezi Manuscisul Academiei române Nr. 2257, foaia 9, publicat de Ioan Scurtu în M. Eminescu, Scrieri politice și literare, Vol. I. București, Minerva, 1905. p. 13 și urm.

„Ein neues griechisch-katholisches Bistum in Ungarn u. die ungarländischen Rumänen, von Eugen v. Szabó.“

— Reflexii. —

(III. Articol final).

Di Eugen v. Szabó se razimă în expunerile sale pe statistica oficială din 1910. Aceasta este baza pe care-și zidește clădirea șubredă de carton, din care privește cu un aer parecă de triumf și cu o cutezanță ce i-ar stă bine unui jongler, dar nu unui om serios, care vrea să joace pe învățatul în fața lumii. Va fi bine să dovedim deci și lumii neștiutoare pe ce bază de nisip clădesc acești domni, când pentru dovedirea naționalității maghiare a parohiilor răpite dela noi, recurg la izvoarele turburi ale statisticei poreclite oficiale. Fidel principiului adoptat de a nu recurge la izvoare românești voiu recurge iarăș la un izvor maghiar deopotrivă de autentic ca și celelalte.

La anul 1896 a apărut în Budapesta cartea jubilară: „Desvoltarea și organizarea statisticei oficiale maghiare“¹⁾ scrisă de Bokor Gusztáv din încredințarea și cu spesele oficiului statistic maghiar. Datele ei deci și știrile ce ne va comunica vor purta la toată întâmplarea pecetea oficialității și vor fi icoana limpede a gândurilor și intențiilor celor dela cârma țării.

Se vedem ce tezauri de înțelepciune cuprinde această carte! La pagina 148, sub capitolul VIII „Conscripțiile în Ungaria“ găsim pasajul vrednic de spiritul machiavelic a celor mai meschini politicieni: „Un punct din seamă afară greu și la noi mai ales mult discutat, este acela, care știricește naționalitatea și întrebă *limba maternă*. E sigur că simțemântul național, exprimă o apartinere spirituală, deci așa ceva, ce de abia se poate cuprinde în foaia de conscripție, această cea mai democratică tipăritură statistică. Probabil va trebui deci să rămânem și de aci încolo pe lângă *limba maternă*, dar ar fi bine, ca în îndrumare sau airea — să luminăm poporul, că sub aceasta nu înțelegem *limba în care respectivul individ a învățat să vorbească, nici aceea, în care i-au vorbit părinții*“²⁾.

¹⁾ »A magyar hivatalos sztatisztika fejlődése és szervezete«, az országos m. kir. sztatisztikai hivatal megbizásából írta Bokor Gusztáv; kiadja az országos m. kir. statisztikai hivatal.

²⁾ »Felettéb bajos és nálunk különösen sokat vitatott pont az, a mely a nemzetiséget kutatja és az *anyanyelvet* kérdezi. Bizonyos, hogy a nemzetiségi-érzés, szellemi hovátartozást fejez ki, tehát olyas valamit, a mit a nép-

Iar în nota aceleiaş pagini autorul ţine să constate, că principiul acesta l-au şi publicat şi vestit obşteii în a. 1890 mai multe autorităţi municipale.

Şi acum mă îndrept cu toată sinceritatea către dl v. Szabó, respective către cei ce mai au un dram de dragoste faţă de limba părinţilor lor şi îi întreb, dacă mai e posibil să constaţi fidel naţionalitatea şi limba cuiva pe lângă profesarea acestor fel de principii extravagante, ca să le calific cât mai domol? Şi să constaţi *numărul* poporului unei comune oarecare sub raportul naţionalităţii, din statistici alcătuite pe baza acestoraşi principii? În unele cazuri excepţionale va fi eventual adevărat, că limba maternă nu e aceea în care au vorbit părinţii mei sau am fost învăţat să vorbesc, — se întâmplă când părinţii înşişi desconsideră limba părinţilor lor — dar a statori aşaceva ca teză generală, cine nu vede că e absurd şi de-a dreptul imoral? Să se decidă va se zică limba şi naţionalitatea cuiva după simpatiile ce le nutreşte faţă de o limbă sau alta? Şi aparţinerea către un neam sau limbă să fie numai chestie de sentiment, de afect? Lucru straniu, nu-i aşa? Să te mai miri aşadar, că la cenzul din urmă al populaţiei din Ungaria se declară, în congruenţă deplină cu principiul expus mai sus, că limba maternă este limba, pe care o vorbeşti mai bucuros?!...

Tendinţa aceasta de-a mistifica starea populaţiei sub raportul naţionalităţii şi a limbii, nu e nouă. Ea îşi arată ghiarele deja cu prilejul primei conscripţiei dela a. 1869, făcute nemijlocit după restaurarea constituţiei. Statistica de atunci nu bagă în seamă din capul locului raportul numeric al populaţiei din punctul de vedere al naţionalităţii şi limbii, şi dl Bokor adaugă, că asta s'a făcut din *motive politice*. Consiliul statistic a recomandat ce-i drept luarea în socotinţă şi a limbii şi naţionalităţii, dar reprezentanţii ministerelor de interne, de comerţ şi războiu şi-au exprimat nedumerirea faţă de umplerea corectă a rubricilor respective. Dacă guvernul doreşte totuşi — spuneau dânşii — să cunoască raportul populaţiei şi sub acest punct de vedere, să se lase în voia fiecăruia, să enunţe ce vrea să fie, şi censorul să nu în-

számlálási lapba, e legdemokratikusabb sztatistikai nyomtatványba, foglalni alig lehet. Valószínűleg tehát ezentul is az anyanyelv mellett kell maradni, de jó volna — utasításban vagy egyebütt — felvilágosítani a népet, hogy ez alatt nem azt a nyelvet értjük, a melyen az illető egyén beszélni tanult, sem azt, a melyen szülői beszéltek. Op. cit. p. 148.

fluințeză asupra singuraticilor unei sau altei naționalități nici într'o direcție nici într'alta¹⁾. Dar motivul adevărat al întrelăsării cenzului sub raportul naționalității, — cu toată aparența de echitate ce se reoglindește în părerea de mai sus, care lasă perfectă libertate unui fiecăruia să se declare de ceea ce vrea și oprește pe cenzori să influințeze fasiunile poporului, — motivul adevărat, cred eu, — zace în teama guvernului, ca nu cumva rezultatul cenzului populației sub raportul naționalității și limbii să fie nefavorabil pentru maghiari. *De aceea s'au grăbit să făurească pentru o conscripție nouă principiul ce l'am citat mai sus.* Căci e semnificat faptul, relatat și de Bokor, că deputatul român Iosif Hodossiu a interpellat pe guvern în dietă, în 18 Decemvrie a. 1868, și iarăși în Aprilie a. 1870, asupra omiterii chestiei naționalității cu prilejul cenzului din acel an și că n'a primit răspuns din partea ministrului Gorove. Și alt fapt, relatat de acelaș, că o interpelație similară a făcut în ziua de 4 Februarie a. 1870 în casa seniorilor și baronul Nyári Gyula, pe care, dându-se într'aceea lămuriri, a doua zi deja a retras-o. Motivul repet, neluării în seamă a naționalității la cenzul din 1869 e cel indicat de noi mai sus. Vălul misterios cu care guvernul cercă să acopere fapta sa dovedește temeinicia bănuielii noastre.

Și acum înfățișez spre desfătarea cetitorilor, paralel, tabelele statistice din anii 1880, 1890, 1900 și 1910 ale parohiilor ce ni s'au luat, sau corifeii gr.-catolicilor maghiari ar voi să ni-le mai iee sub pretextul că-s maghiare. Noroc numai, că noua dieceză e teritorială și așa visul nu li-se prea poate izbândi. Cetitorii vor fi edificați văzând cât de largă aplicare are principiul lui Bokor, adoptat de guvernul țării, și înfierat de noi după merit.²⁾ Logica cifrelor va fi zdrobitoare pentru orice om nepreocupat:

¹⁾ Op. cit. pag. 140, în notă.

²⁾ Datele statistice sunt scoase din aceste opuri: a) „A magyar Korona országainak az 1881 év elején végrehajtott népszámlálás főbb eredményeiben“, szerkeszti és kiadja az országos m. kir. statisztikai hivatal; Pesti könyvnyomda részvénytársaság 1882; b) „A magyar korona országainak belsőnévtára“, szerkeszti dr. Iékelfalussy Iózsef, kiadja az országos m. kir. statisztikai hivatal; Budapest, Pesti könyvnyomda részvénytársaság 1892. c) „A magyar korona országainak 1900 évi népszámlálása“ első rész, szerkeszti és kiadja a m. kir. központi statisztikai hivatal, Budapest, Pesti könyvnyomda részvénytársaság 1902; d) „A magy. szt. korona országainak 1910 évi népszámlálása“ I. rész, Az athenaeum irodalmi és nyomdai részvénytársulat 1912.

Nrul curent	Numele comunei	Anul	Limba maternă					Știe vorbi ungurește	Religiunea								Nrul total al po- pulaț.
			magh.	germ.	rom.	ruth.	alta		r-cat.	gr.cat.	gr-or.	luter.	calv.	unit.	izrail.	alta	
1	Amacs	1880	306	4	369	—	2	—	7	393	—	—	262	—	34	—	696
		1890	526	—	5	1	—	—	102	131	—	—	293	—	6	—	532
		1900	383	10	442	—	1	670	6	478	—	—	320	—	32	—	836
		1910	419	—	523	—	—	722	2	534	—	—	374	—	32	—	942
2	Szatmárzsadány	1880	43	1	736	8	14	—	13	777	—	—	14	—	19	—	823
		1890	70	5	1059	2	1	—	11	1074	—	—	38	—	15	—	1138
		1900	155	—	1303	—	—	692	27	1353	—	1	46	—	31	—	1458
		1910	234	18	1315	—	1	1097	26	1477	—	1	40	—	24	—	1568
3	Nagykolcs	1880	302	16	322	5	—	—	1	343	—	—	280	—	47	1	672
		1890	384	—	345	—	1	—	5	346	—	1	324	—	54	—	730
		1900	449	—	356	1	—	717	22	394	—	—	361	—	29	—	806
		1910	431	3	372	—	2	756	17	389	—	—	365	—	37	—	808
4	Csengerbagos	1880	533	—	436	—	—	—	16	470	—	—	419	—	88	—	993
		1890	786	17	611	—	—	—	103	673	—	—	547	—	91	—	1414
		1900	864	—	676	—	1	1426	37	763	—	2	655	—	78	6	1541
		1910	971	—	583	—	—	1453	47	798	8	3	644	—	48	6	1554
5	Csegöld	1880	749	—	—	1	—	—	138	575	—	5	51	—	10	—	779
		1890	914	—	10	1	1	—	186	666	—	—	58	—	16	—	926
		1900	936	1	17	—	4	956	201	674	—	2	59	—	22	—	958
		1910	984	—	5	—	—	988	218	671	—	—	85	—	15	—	989
6	Csengerujfalu	1880	278	21	303	2	—	—	10	330	—	—	230	—	46	—	616
		1890	706	—	44	—	—	—	24	418	—	—	249	—	59	—	750
		1900	896	10	68	—	—	968	121	483	—	5	310	—	55	—	974
		1910	1009	—	17	—	—	1026	26	591	—	—	371	—	38	—	1026
7	Óvári	1880	1115	28	49	1	5	—	78	263	1	—	805	—	83	2	1232
		1890	1306	1	14	—	—	—	39	307	—	—	892	—	83	—	1321
		1900	1481	—	43	1	—	1522	71	393	—	—	991	—	70	—	1525
		1910	1462	—	26	—	—	1485	59	376	—	—	993	—	60	—	1488

8	Pete	1880 1890 1900 1910	41 85 290 337	5 — — —	178 188 63 11	— — — —	4 1 — —	— — 352 348	— — — —	190 233 277 275	— — — —	29 28 35 43	— — — —	10 9 10 6	— — — —	229 274 353 348
9	Porcsalma	1880 1890 1900 1910	1408 1624 2010 2142	7 — — —	15 — — —	— — — —	3 — — —	— — 2010 2142	— 1 — —	54 62 108 112	326 391 465 475	2 — — 1	1000 1065 1295 1362	86 106 147 192	1 — — —	1469 1655 2010 2142
10	Szamosdob	1880 1890 1900 1910	324 470 472 652	22 — — 1	659 735 975 910	— — — —	1 — — —	— — 1178 1323	— 25 42 39	17 791 992 1052	694 791 992 1052	2 5 — —	292 356 383 450	24 28 30 21	6 — — —	1035 1205 1447 1563
11	Vetés	1880 1890 1900 1910	913 1335 1420 1713	1 20 — 2	409 254 333 54	1 2 7 —	1 1 — 2	— — 1707 1762	57 38 24 139	728 873 975 896	728 873 975 896	— 1 2 —	521 638 698 683	74 62 55 52	2 — — —	1383 1612 1760 1771
12	Csonaköz	1880 1890 1900 1910	362 1064 1780 2170	729 631 141 —	492 341 280 5	15 3 2 —	9 — 2 —	— — 2112 2175	876 1160 1272 1367	553 588 623 619	553 588 623 619	1 — 1 1	202 233 257 155	56 52 52 38	— — — —	1688 2039 2205 2175
13	Domahida	1880 1890 1900 1910	471 417 639 1038	4 — — —	72 271 335 155	— — 1 —	— 1 1 4	— — 947 1183	11 9 111 47	369 440 530 706	369 440 530 706	1 — — 4	170 215 327 403	9 25 7 34	— — — —	560 689 976 1197
14	Gencs	1880 1890 1900 1910	813 995 1095 1482	2 3 — —	244 288 342 15	1 — — —	— — — 24	— — 1328 1519	84 82 95 88	309 333 429 466	309 333 429 466	— — — —	710 856 894 951	11 15 19 16	— — — —	1114 1286 1437 1521
15	Kismajtény	1880 1890 1900 1910	474 559 684 695	2 8 12 —	519 728 919 978	1 6 1 —	— — — —	— — 1345 1469	9 20 18 45	562 738 969 1012	562 738 969 1012	— — — —	453 505 601 584	22 33 33 33	— — — —	1046 1196 1621 1674

Nrul curent	Numele comunei	Anul	Limba maternă					Știe vorbi ungurește	Religiunea								Nrul total al po- pulaț.
			magh.	germ.	rom.	ruth.	alta		r.-cat.	gr. cat.	gr.-or.	luter.	calv.	unit.	izrait.	alta	
16	Nagykároly	1880	11585	140	337	18	14	—	4632	2945	9	208	2604	—	2112	13	12523
		1890	12709	133	569	23	41	—	5064	3113	7	199	3017	1	2073	1	13475
		1900	14885	149	297	7	44	15223	5990	3508	101	239	3405	—	2139	—	15382
		1910	15772	63	216	2	25	1640	5932	3893	25	230	3500	7	2491	—	16078
17	Reszege	1880	51	8	340	—	1	—	32	357	—	—	19	—	9	—	417
		1890	130	3	382	—	—	—	49	392	—	—	49	—	25	—	515
		1900	175	2	530	6	—	626	76	551	—	—	50	—	36	—	713
		1910	237	28	501	13	—	705	134	528	—	1	89	—	27	—	779
18	Szaniszló	1880	1818	137	1278	1	18	—	1035	1861	—	—	419	—	128	2	3445
		1890	1773	651	1791	21	16	—	1454	2023	1	5	525	—	244	—	4252
		1900	3428	113	1282	4	3	4629	1734	2145	2	2	707	—	240	—	4830
		1910	3485	60	1273	1	3	4602	1826	2099	2	7	703	—	185	—	4822
19	Érdengeleg	1880	657	96	375	—	17	—	181	595	1	2	287	—	129	—	1195
		1890	436	150	631	—	1	—	219	649	—	—	253	—	97	—	1218
		1900	550	147	662	—	1	1226	255	752	1	—	265	—	87	—	1360
		1910	716	13	699	—	1	1327	295	802	1	—	283	—	48	—	1429
20	Érendréd	1880	1234	3	356	—	—	—	131	610	4	2	763	—	150	—	1660
		1890	1421	3	255	—	—	—	123	561	—	1	892	—	102	—	1679
		1900	1062	17	641	—	—	1557	94	697	3	3	828	—	96	—	1720
		1910	1434	—	331	—	—	1685	171	759	6	2	737	—	90	—	1765
21	Mezőterem	1880	122	850	594	—	35	—	967	630	—	3	31	—	31	—	1662
		1890	169	1069	575	2	23	—	1198	592	—	2	19	—	27	—	1838
		1900	878	822	344	2	2	1714	1441	530	—	1	45	—	31	—	2048
		1910	1953	12	362	—	12	2277	1546	712	—	7	74	—	—	—	2339
22	Pórtelek	1880	53	2	346	2	—	—	16	369	—	1	7	—	23	—	416
		1890	51	9	461	—	2	—	25	458	—	5	11	—	24	—	523
		1900	20	18	461	—	13	286	7	470	—	—	13	—	22	—	512
		1910	74	—	459	—	—	389	—	460	—	—	11	—	12	—	483

23	Vezend	1880	80	2	694	—	15	—	22	750	—	—	21	—	34	—	827
		1890	52	—	784	—	5	—	28	789	—	—	4	—	20	—	841
		1900	34	20	874	—	—	577	18	879	—	—	11	—	20	—	928
		1910	66	—	923	—	—	595	27	930	—	—	14	2	18	—	991
24	Éradony	1880	664	4	16	—	1	—	129	85	—	1	466	—	35	—	716
		1890	794	1	—	—	—	—	143	96	—	—	518	—	38	—	795
		1900	886	13	2	—	—	897	233	165	—	—	481	—	22	—	901
		1910	960	1	—	—	—	961	246	135	—	—	542	1	37	—	961
25	Érkörtvélyes	1880	1547	—	24	—	—	—	52	316	—	1	1107	—	132	—	1608
		1890	1777	1	21	1	18	—	66	313	—	1	1330	—	108	—	1818
		1900	1925	10	6	—	—	1941	95	513	—	1	1249	—	83	—	1941
		1910	2198	5	21	—	7	2231	116	591	7	3	1454	—	60	—	2231
26	Értarcsa	1880	535	2	326	—	6	—	39	399	—	1	415	—	58	—	912
		1890	571	—	362	6	2	—	26	403	—	—	457	—	55	—	941
		1900	767	—	303	—	—	1041	37	503	—	2	478	—	50	—	1070
		1910	963	1	136	—	—	1098	64	481	6	—	515	—	34	—	1100
27	Gálospetri	1880	899	4	85	—	2	—	51	274	—	1	603	—	103	—	1032
		1890	1164	5	24	—	1	—	140	330	4	7	618	—	95	—	1194
		1900	1284	2	63	—	—	1348	128	422	—	4	740	—	55	—	1349
		1910	1333	—	41	—	—	1374	124	426	3	—	760	—	61	—	1374
28	Nyiracsád	1880	1606	31	26	157	51	—	188	1129	—	31	402	—	171	—	1921
		1890	2248	6	72	10	28	—	247	1363	74	3	516	—	161	—	2364
		1900	2432	17	29	23	9	2503	198	1519	—	—	518	—	165	—	2510
		1910	3206	2	—	—	—	3206	405	1683	27	3	651	—	239	—	3208
29	Nyiradony	1880	1494	3	1158	109	98	—	655	1687	8	6	439	1	199	—	2986
		1890	3161	2	12	—	6	—	735	1702	—	12	547	—	185	—	3181
		1900	3488	5	1	—	1	3492	816	1972	—	8	509	—	190	—	3495
		1910	4016	2	53	—	6	4073	955	2293	3	6	606	—	193	21	4077
30	Piskolt	1880	1081	18	783	4	21	—	122	893	—	—	751	—	220	—	1986
		1890	1552	3	761	14	—	—	210	1033	14	5	902	—	166	—	2330
		1900	1342	1	1034	8	38	2249	190	1115	—	1	960	—	158	—	2424
		1910	1961	—	701	—	—	2571	254	1237	—	—	1010	—	156	6	2663

Nrul curent	Numele comunei	Anul	Limba maternă					Ştie vorbi ungareşte	Religiunea							Nrul total al po- pulaţ.	
			magh.	germ.	rom.	ruth.	alta		r.-cat.	gr. cat.	gr.-or.	luter.	calv.	unit.	izrailit.		alta
31	Nyirábrány	1880	1486	15	380	33	50	—	581	1030	2	8	303	—	126	—	2050
		1890	1762	7	518	101	28	—	727	1281	—	6	285	—	117	—	2416
		1900	3298	—	3	—	1	3293	937	1706	1	28	469	—	152	—	3293
		1910	4027	4	37	1	1	4067	1108	2090	5	3	707	—	157	—	4070
32	Érvasad	1880	106	—	933	3	—	—	31	943	19	—	38	—	70	—	1101
		1890	217	—	1008	—	8	—	56	1078	—	—	25	—	74	—	1233
		1900	165	—	1153	—	32	861	32	1201	1	—	47	—	69	—	1350
		1910	278	11	1303	1	—	1149	89	1367	6	—	73	—	58	—	1593
33	Álmosd	1880	1566	19	120	5	14	—	87	292	—	15	1224	—	165	—	1783
		1890	1715	7	109	6	2	—	73	291	3	—	1310	—	159	—	1839
		1900	2032	5	7	1	1	2045	110	322	—	4	1444	—	166	—	2046
		1910	2118	—	16	—	2	2136	108	381	6	3	1434	—	152	52	2136
34	Bagamér	1880	1754	30	210	1	66	—	39	263	—	—	1768	—	63	—	2133
		1890	2481	—	26	—	2	—	61	363	—	—	3000	—	85	—	2509
		1900	2982	1	41	—	1	3023	84	434	2	—	2405	—	84	16	3025
		1910	3217	—	7	—	1	3224	87	486	6	1	2516	—	99	30	3225
35	Érkenéz	1880	84	19	625	3	—	—	18	668	—	—	32	—	44	—	762
		1890	85	—	675	1	—	—	15	682	2	—	36	—	26	—	761
		1900	172	—	681	—	—	715	26	748	—	—	52	—	27	—	853
		1910	432	—	605	—	—	955	34	879	3	—	81	—	32	8	1037
36	Érseföld	1880	722	—	7	4	5	—	51	557	13	1	92	—	55	—	769
		1890	888	—	3	1	1	—	50	663	2	—	97	1	80	—	893
		1900	830	23	32	4	3	885	62	706	6	—	72	—	45	1	892
		1910	927	28	35	4	—	990	75	770	—	—	116	—	29	—	990
37	Hosszupályi	1880	2441	4	42	5	46	—	539	205	10	2	1763	—	105	1	2625
		1890	3074	6	48	—	2	—	690	244	11	2	2079	—	104	—	3130
		1900	3625	2	1	—	—	3628	829	237	13	1	2451	—	97	—	3628
		1910	3801	—	3	—	—	3804	935	262	6	2	2511	—	88	—	3804

38	Kakad	1880	948	11	56	2	2	—	19	230	3	—	758	—	46	—	1056
		1890	981	1	15	2	—	—	29	208	—	—	735	—	27	—	999
		1900	1000	—	9	—	—	1008	52	184	6	—	740	—	25	2	1009
		1910	910	—	8	—	—	918	57	175	1	2	671	—	12	—	918
39	Nayléta	1880	3369	68	1678	50	14	—	141	1853	12	3	3099	—	278	—	5386
		1890	3942	67	1676	32	22	—	195	1838	4	7	3388	—	307	—	5739
		1900	4471	4	1649	—	2	5844	198	1981	36	11	3584	—	316	—	6126
		1910	5335	—	987	—	1	6213	238	1995	5	3	3739	—	339	4	6323
40	Pocsaj	1880	1310	5	1085	—	23	—	99	1203	10	2	1198	—	70	—	2582
		1890	1585	4	1400	—	1	—	93	1453	14	8	1306	—	116	—	2990
		1900	1573	—	1472	—	1	2881	93	1473	20	3	1343	—	114	—	3046
		1910	1814	—	1310	—	24	2999	100	1461	30	8	1462	—	97	—	3158
41	Vértés	1880	1775	—	143	—	—	—	99	441	14	3	1325	—	105	—	1987
		1890	2125	23	64	—	9	—	145	463	10	3	1477	—	123	—	2221
		1900	2372	2	7	—	1	2311	130	490	1	—	1621	—	140	—	2382
		1910	2660	—	15	—	16	2675	179	453	3	—	1925	—	105	—	2675
42	Makó	1880	28377	209	13	3	61	—	10940	1417	63	456	15706	5	1447	29	30063
		1890	32233	228	53	1	88	—	12215	1395	49	508	17174	3	1277	42	32663
		1900	33289	231	62	2	106	33658	13015	1506	94	486	16846	12	1642	131	33722
		1910	34317	208	150	1	199	34824	13751	1392	187	616	16968	11	1928	65	34918
43	Batizvasvári	1880	121	2	458	3	—	—	21	510	—	—	37	—	31	—	599
		1890	163	—	493	—	3	—	30	535	—	—	71	—	23	—	659
		1900	231	—	522	—	—	662	48	623	—	—	66	—	16	—	753
		1910	624	—	116	—	—	737	49	626	—	1	49	—	15	—	740
44	Szatmárnémeti	1880	17028	737	955	109	322	—	3937	3114	43	107	9623	—	2855	29	19708
		1890	19587	267	717	44	121	—	3948	3614	10	99	9632	5	3427	1	20736
		1900	25080	586	914	45	256	26209	5307	4898	47	139	11194	7	5287	2	26881
		1910	33094	629	986	33	150	24407	6998	6977	55	236	13418	9	7194	5	34897
45	Szatmárudvari	1880	733	—	883	—	—	—	119	997	1	—	379	—	153	—	1649
		1890	813	2	855	—	1	—	92	1086	—	1	360	—	132	—	1671
		1900	805	16	1060	—	1	1749	119	1270	—	—	331	—	162	—	1882
		1910	1565	4	280	—	—	1777	149	1243	—	—	303	—	154	—	1849

Nrul curent	Numele comunei	Anul	Limba maternă					Știe vorbi ungurește	Religiunea								Nrul total al po- pulaț.
			magh.	germ.	rom.	ruth.	alta		r.-cat.	gr. cat.	gr.-or.	luter.	calv.	unit.	izrailit.	alta	
46	Iózsefháza	1880	664	85	378	18	4	—	358	484	—	2	287	—	46	—	1177
		1890	680	137	473	21	34	—	404	583	—	1	308	—	49	—	1345
		1900	1038	3	486	3	—	1421	467	685	—	—	340	—	38	—	1530
		1910	1040	—	380	—	—	1303	401	647	—	—	353	—	19	—	1420
47	Ny. Andrásfalva	1880	436	7	5	—	8	—	13	220	—	—	236	4	9	9	492
		1890	526	—	4	—	22	—	47	263	1	—	224	17	—	—	552
		1900	638	—	—	—	—	638	44	254	—	—	298	16	25	1	638
		1910	718	—	4	—	—	722	44	265	—	—	380	17	16	—	722
48	Ny. Bálintfalva	1880	14	—	154	—	21	—	—	191	—	—	7	2	—	—	200
		1890	3	—	206	—	11	—	—	217	—	—	3	—	—	—	220
		1900	18	—	199	—	—	185	11	197	3	—	4	2	—	—	217
		1910	29	1	191	—	4	193	3	208	1	—	2	4	7	—	225
49	Harasztkérék	1880	645	—	114	—	30	—	20	148	3	—	636	9	2	—	818
		1890	820	3	4	—	36	—	18	156	—	1	663	14	11	—	863
		1900	880	11	4	—	47	904	9	149	—	—	751	22	11	—	942
		1910	951	—	—	—	50	998	5	114	—	—	844	28	10	—	1001
50	Nyárádkarácson- falva	1880	249	—	140	—	9	—	6	146	—	—	245	—	8	—	405
		1890	359	10	131	—	13	—	9	192	—	—	300	1	11	—	513
		1900	544	—	4	—	—	548	27	157	9	—	347	2	6	—	548
		1910	551	—	5	—	90	630	11	217	—	—	414	2	2	—	646
51	Kebelesztiván	1880	17	—	169	—	3	—	2	176	—	—	16	2	—	—	196
		1890	22	—	174	—	22	—	5	169	3	—	33	2	6	—	218
		1900	37	2	173	—	—	172	2	174	—	11	16	4	5	—	212
		1910	17	3	176	—	31	184	—	191	—	—	29	4	3	—	227
52	Marosvásárhely	1880	11028	508	657	—	197	—	3757	621	197	335	6784	304	847	38	12883
		1890	12785	442	669	—	316	—	4002	741	172	391	7530	346	1024	95	14212
		1900	16705	686	1864	—	267	18352	5532	1352	1083	556	8915	470	1658	6	19522
		1910	22790	666	1717	2	402	24665	7220	2222	761	604	11282	667	2755	6	25517

53	Székelysárd	1880	117	—	205	—	21	—	36	212	1	—	82	11	9	1	352
		1890	143	—	244	—	14	—	52	235	11	—	77	16	10	—	401
		1900	219	—	229	—	1	417	77	253	10	—	89	18	2	—	449
		1910	344	—	118	—	—	446	87	265	8	—	81	13	8	—	462
54	Szentháromság	1880	982	3	67	—	—	—	525	112	—	—	188	327	3	—	1155
		1890	1240	—	7	—	1	—	575	126	—	—	166	371	10	—	1248
		1900	1222	14	4	—	—	1237	584	108	6	—	170	358	14	—	1240
		1910	1235	—	5	—	5	1244	557	134	—	1	144	400	9	—	1245
55	Szentlőrincz	1880	14	—	198	—	12	—	1	196	12	—	8	9	4	—	230
		1890	23	—	229	—	15	—	—	238	1	—	2	22	4	—	267
		1900	34	—	257	—	—	217	4	243	17	—	17	7	3	—	291
		1910	37	—	236	—	—	223	7	262	3	—	11	—	—	—	283
56	Kisteremi	1880	30	—	85	—	—	—	—	88	—	29	—	1	—	—	118
		1890	54	—	97	—	69	—	56	102	1	—	57	—	4	—	220
		1900	167	—	—	—	—	167	1	120	2	—	44	—	—	—	167
		1910	163	—	10	—	—	172	5	95	9	—	64	—	—	—	173
57	Csikszépviz	1880	1864	11	248	—	133	—	1845	288	—	1	31	2	—	167	2334
		1890	2097	19	415	—	46	—	1949	434	—	7	30	1	5	151	2577
		1900	2366	10	435	—	—	2786	2178	588	—	12	21	—	12	—	2811
		1910	2974	8	92	—	4	3075	2386	640	4	10	29	2	7	—	3078
58	Csiksztdomokos	1880	3167	5	2	—	5	—	3082	223	—	2	4	—	—	7	3318
		1890	3508	4	1	—	8	—	3270	242*	—	4	4	1	—	—	3521
		1900	4402	19	2	1	6	4426	4188	222	—	15	4	1	—	—	4430
		1910	5352	11	8	—	20	5385	5032	317	1	13	19	—	9	—	5391
59	Gimesbükk	1880	1000	15	1121	—	4	—	966	1223	—	5	9	—	25	8	2236
		1890	1286	6	1494	—	3	—	1195	1535	1	8	8	1	36	5	2789
		1900	2802	146	1360	19	86	3998	2271	1848	27	24	96	14	133	—	4413
		1910	4373	109	1725	12	89	5860	3509	2266	33	31	162	29	268	—	6298
60	Gyergyóvasláb	1880	23	—	669	—	—	—	23	706	—	—	—	—	—	—	729
		1890	20	—	732	—	—	—	18	730	—	—	—	—	4	—	752
		1900	38	7	778	—	2	640	32	785	1	—	—	—	7	—	825
		1910	110	8	803	4	15	795	91	821	6	1	10	1	10	—	940

Nrul curent	Numele comunei	Anul	Limba maternă					Stie vorbi ungureste	Religiunea							Nrul total al po- pulat.	
			magh.	germ.	rom.	ruth.	alta		r-cat.	gr-cat.	gr-or.	inter.	calv.	unit.	izrail.		alta
61	Gyergyóalfalu	1880	4824	6	2	—	17	—	4686	347	1	5	22	2	—	1	5064
		1890	5160	3	6	—	6	—	4859	292	—	5	17	1	—	—	5175
		1900	5796	2	13	—	—	—	5390	387	1	—	29	3	1	—	5811
62	Gyergyószentmiklós	1880	6392	11	15	—	7	—	5914	472	2	6	31	1	16	—	6442
		1890	5123	37	18	—	64	—	4986	107	—	—	32	85	—	8	5503
		1900	6029	34	21	—	20	—	5428	123	1	22	77	4	39	—	6104
63	Abástalva	1880	6865	92	25	—	41	—	6304	421	1	7	110	7	177	1	7028
		1890	8549	113	155	—	35	—	8795	438	9	48	193	7	321	—	8905
		1910	417	—	4	—	—	—	—	15	52	—	2	364	3	—	436
64	Alsóboldogfalva	1880	465	—	1	—	—	—	5	55	—	—	10	390	6	—	466
		1890	490	—	1	—	—	—	9	59	1	—	4	412	6	—	491
		1910	486	—	—	—	—	—	4	46	—	—	3	432	—	—	486
65	Bözödújfalva	1880	641	—	7	—	—	—	23	61	85	—	218	283	4	—	674
		1890	485	—	130	—	48	—	7	7	100	1	219	281	7	—	663
		1910	708	—	21	—	1	—	5	10	51	—	399	338	12	—	725
66	Oláhszakod	1880	708	—	1	—	—	—	7	2	12	—	332	347	10	—	710
		1880	655	—	—	—	—	—	178	188	—	—	71	117	131	—	685
		1890	746	1	2	—	—	—	160	208	—	—	47	177	157	—	749
67	Székelyudvarhely	1880	730	—	1	—	—	—	242	122	2	—	56	153	156	—	731
		1890	678	—	1	—	—	—	257	123	5	—	40	134	120	—	679
		1910	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
66	Oláhszakod	1880	31	—	276	—	17	—	11	48	263	—	1	—	—	—	312
		1890	17	—	325	—	—	—	9	86	253	—	—	—	6	—	356
		1910	15	—	356	—	31	—	88	89	268	—	—	—	7	—	373
67	Székelyudvarhely	1880	154	—	47	—	47	—	2863	46	24	93	1764	177	29	—	5003
		1890	219	—	65	—	49	—	2943	75	29	191	1876	239	81	—	5438
		1900	247	—	88	—	27	—	4586	137	54	265	2401	482	170	—	8045
67	Székelyudvarhely	1880	212	—	115	—	29	—	5729	164	98	356	3000	640	256	—	10244
		1890	9888	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		1910	154	—	47	—	47	—	2863	46	24	93	1764	177	29	—	5003

68	Szováta	1880 1890 1900 1910	1398 1727 2201 2763	3 1 — 28	— 2 22 11	— — — —	12 1 8 24	— — 2223 2822	1153 1304 1420 1797	128 164 343 325	— — 3 3	1 2 1 6	174 230 416 592	1 16 19 16	14 16 29 87	— — — —	1471 1732 2231 2826
69	Százajta	1880 1890 1900 1910	1532 1541 1770 1792	5 1 2 —	13 56 — —	— — — —	1 — — —	— — 1771 1792	16 15 32 28	163 198 208 180	69 93 108 121	— — 1 1	1345 1287 1416 1457	11 3 3 3	1 2 4 1	— — — —	1606 1598 1772 1792
70	Szenterzsébet	1880 1890 1900 1910	832 819 1221 1120	2 — — —	132 64 16 22	— — — —	152 177 — 1	— — 1235 1126	5 6 19 7	136 117 71 13	— 3 4 25	2 — 1 —	956 886 1088 1060	55 48 49 56	— — 5 12	— — — —	1154 1060 1237 1143
71	Árkos	1880 1890 1900 1910	1460 1508 1583 1717	3 6 — 2	34 7 1 5	— — — —	2 1 4 1	— — 1586 1720	102 125 150 223	70 75 87 94	17 8 24 14	1 3 2 —	437 389 453 470	906 917 860 904	5 5 11 16	— — 1 —	1544 1522 1588 1721
72	Nagyborosnyó	1880 1890 1900 1910	1271 1470 1507 1533	9 12 4 6	4 3 6 5	— — — —	1 17 — —	— — 1515 1541	72 84 82 100	26 30 32 35	13 1 12 3	2 1 2 13	1211 1334 1333 1321	3 6 9 6	18 46 47 66	— — — —	1345 1502 1517 1544
73	Nagykászón	1880 1890 1900 1910	4764 6520 6420 6344	5 2 8 2	83 — 6 20	— — — —	2 13 2 1	— — 6431 6366	4137 5427 5232 5207	864 1067 1155 1097	— — — 10	— 2 — 3	20 33 39 44	1 — — —	— — 1 10	— — — —	5022 6536 6436 6372
74	Csiksztyörgy	1880 1890 1900 1910	1928 1983 3578 2099	— — 2 —	— 6 5 5	— — — —	— 1 17 23	— — 3602 2124	1861 1798 3294 1925	147 188 283 178	— — — 5	— — 7 —	4 4 16 16	— — 5 3	1 3 — —	— — — —	2013 1990 3602 2127
75	Csiklázárfalva	1880 1890 1900 1910	744 798 830 835	— — — —	2 5 — —	— — — —	2 1 — 1	— — 830 836	517 506 568 571	257 281 261 264	— 15 — —	2 — — —	— — — —	— — — —	— 2 1 1	— — — —	776 804 830 836

Nr-ul curent	Numele comunei	Anul	Limba maternă					Stie vorbi ungureste	Religiunea							Nr-ul total al populat.	
			magh.	germ.	rom.	ruth.	alta		r-cat.	gr-cat.	gr-or.	inter.	calv.	unit.	izrail.		alta
76	Gelenceze	1880	2328	—	6	—	—	—	2141	196	1	5	54	—	—	—	2397
		1890	2443	—	5	63	—	—	2205	219	7	2	73	—	—	—	2506
		1900	2599	—	5	87	—	—	2465	251	3	1	90	—	—	—	2817
77	Hysfalava	1880	3357	44	93	8	—	161	2988	362	27	18	236	19	—	—	3663
		1890	1316	2	1	—	—	—	242	61	88	1	962	13	—	—	1371
		1900	1383	1	2	—	—	—	263	88	52	—	965	18	—	—	1386
78	Lemheny	1880	1366	—	—	—	—	—	1366	72	59	3	930	10	—	—	1366
		1890	1900	1340	4	8	—	—	8	70	60	4	890	12	—	—	1360
		1910	2149	6	42	—	—	—	2105	166	24	11	5	—	—	—	2313
79	Lisznyó	1880	2457	—	—	—	—	—	2272	179	—	—	11	3	—	—	2465
		1890	2636	—	—	—	—	—	2414	184	1	—	45	2	—	—	2636
		1910	2386	16	50	—	—	—	2508	257	68	13	19	—	—	—	2869
80	Kézdiszentkereszt	1880	868	1	34	—	—	—	17	275	—	—	427	8	—	—	950
		1890	882	2	30	—	—	—	11	240	193	—	470	—	—	—	914
		1900	913	1	31	—	—	—	17	264	220	—	437	4	—	—	945
81	Torja	1880	905	—	19	—	—	—	9	270	203	1	439	2	—	—	924
		1890	1662	—	3	—	—	—	1617	124	—	2	5	—	—	—	1748
		1900	1735	—	3	—	—	—	1585	139	—	—	16	—	—	—	1740
82	Bedő	1880	1653	1	4	—	—	—	1530	110	1	—	9	—	—	—	1654
		1890	1727	—	—	—	—	—	1731	126	2	—	10	3	—	—	1731
		1910	1911	—	1	—	—	—	1814	107	—	—	72	—	—	—	1993
83	Bedő	1880	1890	1900	1910	1911	1938	2762	2581	—	—	—	—	—	—	—	1944
		1890	1938	2	—	—	—	—	1781	72	—	2	86	—	—	—	1944
		1900	2762	2	—	—	—	—	2210	145	—	2	398	7	—	—	2764
84	Bedő	1880	2581	—	3	—	—	—	2041	164	3	3	372	1	—	—	2584
		1890	35	1	478	—	—	—	8	478	22	—	25	—	—	—	537
		1890	28	—	568	—	—	—	3	564	18	—	20	—	—	—	607
85	Bedő	1900	75	—	542	—	—	—	6	527	47	—	42	—	—	—	630
		1910	52	—	520	—	—	—	2	477	8	—	20	—	—	—	630
		1910	52	—	520	—	—	—	2	477	8	—	20	—	—	—	581

83	Csanálos	1880	134	—	235	1	13	—	102	236	14	—	29	—	19	—	400
		1890	108	2	257	7	81	—	134	256	14	—	36	—	14	—	454
		1900	73	5	334	13	88	367	117	314	37	5	31	—	9	—	513
		1910	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
84	Nagyszántó	1880	396	14	154	—	—	—	18	132	32	—	400	—	16	—	598
		1890	662	1	106	—	—	—	92	96	31	—	532	—	18	—	769
		1900	686	4	75	—	7	760	83	131	28	13	509	—	8	—	772
		1910	656	—	7	—	4	667	52	115	13	7	469	—	11	—	667
85	Esztró	1880	20	1	217	—	—	—	4	223	—	—	4	—	14	—	245
		1890	48	—	264	—	—	—	13	277	—	—	8	—	14	—	312
		1900	24	—	328	—	3	170	12	329	—	—	12	—	2	—	355
		1910	46	—	295	—	—	235	8	298	—	—	35	—	—	—	341
86	Mezőbánd	1880	1374	1	925	—	195	—	165	460	491	—	1384	13	65	2	2580
		1890	1641	4	1090	—	282	—	159	555	557	2	1644	12	88	—	3017
		1900	1961	4	1111	—	223	2652	150	650	493	3	1899	14	90	—	3299
		1910	1845	9	1230	—	441	2837	122	764	515	—	2017	5	102	—	3525
87	Várhegy	1880	87	17	240	—	10	—	7	262	—	—	92	1	17	—	379
		1890	135	—	283	—	—	—	1	284	—	—	114	—	19	—	418
		1900	202	3	290	—	—	460	8	300	—	—	177	1	9	—	495
		1910	209	1	329	—	37	493	10	351	—	—	205	1	9	—	576
88	Mezőcsávás	1880	508	5	382	—	23	—	—	395	—	—	550	2	5	—	952
		1890	614	—	407	—	52	—	—	407	—	—	653	3	10	—	1073
		1900	673	1	449	—	41	1048	—	443	—	—	710	2	9	—	1164
		1910	608	2	490	—	8	1003	5	496	—	1	598	3	5	—	1108
89	Csittsziván	1880	615	—	130	—	8	—	8	133	4	—	641	1	4	—	791
		1890	752	9	162	—	14	—	8	167	3	2	738	9	10	—	937
		1900	835	9	194	—	—	1002	4	182	17	—	826	—	9	—	1038
		1910	865	—	185	—	23	1059	13	182	7	—	864	—	7	—	1073
90	Nagyernye	1880	896	3	173	—	105	—	460	143	12	3	531	57	9	—	1215
		1890	1125	5	180	—	124	—	459	206	9	4	689	52	15	—	1434
		1900	1383	2	140	—	24	1531	493	279	24	2	707	31	12	1	1549
		1910	1583	1	31	—	—	1611	559	319	17	3	685	27	5	—	1615

Nrul curent	Numele comunei	Anul	Limba maternă					Ştie vorbi ungureşte	Religiunea								Nrul total al po- pulaţ.
			magh.	germ.	rom.	ruth.	alta		r-cat.	gr.cat.	gr-or.	luter.	calv.	unit.	izrail.	alta	
91	Harczó	1880	121	—	182	—	43	—	—	192	—	—	166	5	—	—	363
		1890	139	—	226	—	56	—	6	236	3	—	168	4	4	—	421
		1900	159	—	215	—	32	336	8	231	7	—	154	2	4	—	406
		1910	213	8	175	—	27	390	10	206	1	—	198	—	8	—	423
92	Marosszentgyörgy	1880	354	3	724	—	96	—	295	505	266	—	149	12	—	1	1228
		1890	516	1	828	—	149	—	363	589	282	1	252	8	—	—	1495
		1900	623	8	845	—	184	1348	450	648	254	—	303	5	—	—	1660
		1910	891	8	812	—	241	1711	552	725	249	2	413	11	—	—	1952
93	Rónaszék	1880	1411	4	—	9	—	—	850	640	—	4	5	—	—	8	1507
		1890	1391	4	124	30	3	—	839	686	—	4	23	—	—	—	1552
		1900	1513	11	6	5	1	1523	827	674	—	3	25	—	7	—	1536
		1910	1471	9	9	3	2	1488	833	626	1	7	8	—	19	—	1494
94	Maramarossziget	1880	6724	2087	898	616	73	—	3574	2235	23	124	1469	1	3380	46	10852
		1890	9983	2533	1455	643	139	—	4242	3538	19	165	1832	1	4960	1	14758
		1900	12658	2329	1697	701	60	14594	4314	4586	19	119	2018	14	6375	—	17445
		1910	17542	1257	2001	532	38	18702	4901	5850	128	207	2274	28	7981	1	21370
95	Aknaszlatina	1880	1074	7	529	36	3	000	951	748	2	4	10	—	—	—	1715
		1890	1521	1	486	70	24	—	1224	798	1	4	25	—	—	—	2052
		1900	2302	2	16	—	5	2316	1350	923	—	3	45	4	—	—	2325
		1910	2312	2	10	3	3	2321	1318	970	1	10	31	—	—	—	2330
96	Nagyszöllös	1880	2364	143	5	1491	26	—	727	1865	—	23	690	—	850	—	4185
		1890	2437	742	4	1947	57	—	889	2329	—	27	853	—	1089	—	5187
		1900	4034	378	9	1320	9	4976	942	2633	—	29	861	1	1282	2	5750
		1910	5943	540	20	1266	42	7207	1096	3311	11	28	1124	3	2237	1	7811
97	Felsőbánya	1880	3735	54	1641	2	30	—	2874	1905	2	15	95	1	41	5	5758
		1890	4412	14	379	—	19	—	2742	1176	5	14	763	—	146	—	4816
		1900	4205	19	346	—	14	4451	2484	1247	4	18	687	2	142	—	4584
		1910	4149	19	280	—	24	4829	2304	1241	4	14	587	4	268	—	4422

98	Nagybánya	1880	5566	183	2469	29	70	—	3486	3024	8	110	1688	6	399	11	8632
		1890	7596	109	1941	49	143	—	3796	3601	7	125	1601	7	701	—	9838
		1900	8550	148	2400	50	35	9613	4124	4242	17	143	1685	9	963	—	11183
		1910	9992	175	2677	2	31	11280	4467	4910	32	144	1907	8	1402	—	1:877
99	Tasnád	1880	2721	77	411	—	75	—	1064	564	—	6	1333	—	407	1	3375
		1890	3132	19	523	—	3	—	1173	697	7	6	1259	1	534	—	3677
		1900	3580	2	687	—	5	3994	1314	989	9	10	1341	1	610	—	4274
		1910	4763	26	236	—	5	4995	1683	1069	2	14	1592	1	669	—	5030
100	Szilágyosmlyó	1880	3372	26	647	—	9	—	1384	723	1	15	1282	—	782	2	4189
		1890	3661	14	857	—	16	—	1405	893	5	13	1385	7	838	2	4548
		1900	4360	95	1905	—	108	5177	2018	1194	1	8	1489	7	941	—	5658
		1910	6030	20	759	1	74	6672	2240	1285	13	21	1880	6	1440	—	6885
101	Zilah	1880	3568	37	347	—	23	—	853	355	5	33	4560	9	145	1	5961
		1890	5992	35	329	7	111	—	1017	406	5	36	4786	9	201	14	6474
		1900	7222	24	368	1	24	7474	1213	641	25	21	5398	24	317	—	7639
		1910	7477	19	529	1	36	7837	1333	873	18	42	5353	25	415	3	8062
102	Arad	1880	19896	548	6439	18	2282	—	18126	607	8373	945	3068	13	4415	29	35556
		1890	25901	5626	7873	4	2648	—	21799	1030	9251	1221	3909	20	4795	26	42052
		1900	38929	5643	9556	16	2116	43191	9313	1245	11596	1771	6150	31	6086	68	56260
		1910	46085	4365	10279	7	2430	585'3	32630	1502	12636	2213	7675	114	6295	101	63166
103	Kolozsvár	1880	22761	1423	3855	4	724	—	10652	4128	434	1290	10680	1034	1601	104	29923
		1890	27514	1336	3226	8	672	—	11248	3279	489	1432	12621	1237	2414	36	32756
		1900	40845	1784	6039	9	618	45975	16041	7208	968	1719	16895	1704	4730	30	49295
		1910	50704	1676	7562	6	860	57831	19021	8647	1359	2016	20726	1921	7046	73	60808
104	Szamosujvár	1880	1758	129	1665	9	1601	—	1095	1008	150	41	757	22	183	1454	5317
		1890	2440	137	1979	2	1245	—	1252	1837	249	24	920	36	227	1248	5793
		1900	4190	87	1861	30	195	5672	1292	3264	139	50	1179	23	416	—	6363
		1910	4630	190	1881	39	117	6155	2368	2300	130	68	1186	27	775	3	6857
105	Dés	1880	4217	211	1528	—	40	—	1264	1413	199	34	2674	33	560	14	6191
		1890	5661	203	1791	—	73	—	1601	1731	268	76	2887	38	1114	13	7728
		1900	6983	536	2323	2	44	8419	1909	2229	399	109	3368	34	1840	—	9888
		1910	7991	445	2911	—	105	10059	2069	2735	453	135	3842	52	2166	—	11452

Nrul curent	Numele comunei	Anul	Limba maternă					Ştie vorbi ungureşte	Religiunea								Nrul total al po- pulaţ.		
			magh.	germ.	rom.	ruth.	alta		r.-cat.	gr. cat.	gr.-or.	luter.	calv.	unit.	izrailit.	alta			
106	Dicsöszenmárton	1880	1173	29	505	—	165	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		1890	1542	75	581	—	223	—	315	738	19	28	651	549	118	3	2421		
		1900	2520	83	730	—	27	3113	477	929	44	59	979	661	211	—	3360		
		1910	3210	118	957	—	132	4056	742	1172	67	93	1210	729	404	—	4417		
107	Nagyenyed	1880	3943	168	1058	1	34	—	958	1034	102	174	2843	68	176	7	5362		
		1890	4208	181	1344	2	197	—	1077	1189	247	196	2948	95	179	1	5932		
		1900	5605	180	1666	4	89	6485	1357	1537	412	227	3494	184	282	1	7494		
		1910	6497	163	1940	—	63	7686	1537	1877	495	263	3896	169	422	3	8663		
108	Brassó	1880	9508	9599	9079	1	92	—	7438	280	9523	8637	2658	405	610	33	29584		
		1890	10441	9578	9758	2	960	—	8357	378	9733	8399	2674	412	769	17	30739		
		1900	14115	10644	11248	1	638	24377	9072	905	10943	9677	4049	780	1198	22	36646		
		1910	17831	10841	11786	8	590	31054	10142	800	11755	10477	5292	1128	1417	45	41056		
109	Torda	1880	6959	128	1794	—	244	—	1363	1288	641	102	4840	1066	117	17	9434		
		1890	8541	148	2297	—	93	—	1667	1752	753	138	5388	1196	203	2	11079		
		1900	8849	91	2768	—	409	10491	1835	2255	785	166	5311	1439	326	—	12117		
		1910	9674	100	3389	3	289	11703	2172	2798	939	160	5407	1495	482	2	13455		

* * *

Oricine își ia nițică osteneală să consulteze aceste tabele, poate constata: a) Că și după statistica oficială din a. 1910, Românii au avut majoritate α) față de *Maghiari peste tot*, în comunele Amác, Szatmárzsadány, Szamosdob, Kismajtény, Reszege, Pórtelek, Vezend, Érvasad, Érkenéz, Nyárádbálintfalva, Kebelesztiván, Szentlőrincz, Gyergyovasláb, Oláhzsákod; β) iar față de așaziții gr.-cat. maghiari — ceeace singur trebuie să tragă în cumpănă, fiindcă se tractează doară numai de parohii și credincioși gr.-cat. de episcopie gr.-cat. —, Românii gr.-cat. au majoritate în comunele Nagykolcs, Csengerbagos, Szaniszló, Erdengeleg, Mezőterem, Piskolt, Pocsaj, Jozsefháza, Gyimesbük; b) că statisticianii, sau cenzorii, au scărițat în mod neiertat numărul Românilor pentru a sporî numărul Maghiarilor, — ceeace se vede comparând statistica anilor 1880, 1890, 1900 și 1910 —, în următoarele comune: Csengerujfalu, Pete, Vetés, Csomaköz, Domahida, Gencs, Nagykároly, Érendréd, Értarcsa, Gálospetri, Nyiradony, Nyirábrány, Álmosd, Bagamér, Nagyléta, Vértes, Batizvasvári, Szatmárudvari, Harasztkerék, Nyárádkarácsonfalva, Székelysárd, Szentháromság, Kisteremi, Csikszépviz, Lemhény. Numai prin astfel de procedee nedemne au putut formă majoritate maghiară, respective greco-catolică maghiară în alte 19 comune, din celea înșirate aci sub b); c) Că procedeele de-a scărița numărul celor de alt neam se poate observa și față de Nemți sau Rutheni, la comunele Csomaköz, Nagykároly, Szaniszló, Erdengeleg, Mezőterem, Nyiracsád, Nyirábrány, Nagyléta, Józsefháza, Nagyszöllös; d) Că parohiile de sub punctul a) litera α) și β), cu toate că Românii din ele formează majoritate față de Ungurii de orice confesiune, sau, ceeace singur impoartă, majoritate față de greco-catolicii Maghiari, ni-s'au luat, cum poate constată unul fiecare cetind rubrica „știe vorbi ungurește“, numai pentrucă majoritatea Românilor acelor parohii știu și ungurește. Iată dară gândul ce se urmărește prin propunerea și lățirea pe toate căile a limbii maghiare. Știi ungurește? Hai la Hajdudorogh!.. Cel puțin așa se pare, că mă învață statistica! Dacă am greșit, vina e a statisticeii. e) Că în parohiile pe cari corifeii gr.-cat. Maghiari — apetitul vine mâncând — ar mai dori să le alătore de aci încolo la Hajdudorogh sub pretextul că ar fi maghiare, α) Românii sunt cu majoritate absolută sau relativă fie față de Unguri peste tot, fie față de Ungurii gr.-cat. după statistica din 1910 în Bedő, Csanálos, Esztró, Mezőband, Várhegy, Mező-

csávás, Harczó, Nagybánya, Szilágysomlyó, Zilah, Arad, Kolozsvár, Szamosujvár, Deés, Dicsőszentmárton, Nagyenyed, Torda; β) că ar trebui să fie, — căci mistificarea datelor statistice e evidentă, — și în comunele: Nagyszántó, Nagyernye, Akna-Szlatina, Felsőbánya, Tasnád¹⁾. Așadar pe ce-și întemeiază dlor nouile pretenții? Pe dreptul forței majore: „La force prime le droit“. Să nu te revolți în sufletul tău? Dar chiar și Maghiarii aceștia gr.-catolici mulți puțini câți sunt în unele parohii, fabricați după rețeta lui Bokor, mai pot fi socotiți de Maghiari? Credat Iudaeus Apella. N'o cred, sunt convins, nici cei dela cârmă. Haruspex haruspicem... vorba lui Cato.

Ar fi interesant să se studieze statistica față de toate satele singuraticelor naționalități și să se constate cum a scăzut numărul acestora și a sporit în schimb numărul Maghiarilor. Ar fi o muncă uriașă, dar nu ingrătă. Sau cel puțin să se studieze și numai situația tuturor comunelor românești aparținătoare ambelor biserici românești. Ne-am cunoaște cel puțin situația și mai limpede. Cu atât mai vărtos ar fi indicat lucrul acesta cu cât nici biserica română greco-orientală n'o duce mai bine în acest punct. Am constatat din parte-mi lucrul acesta în multe comune de-a lor, m'ai ales în cott. Treiscaune, Târnava Mare, Brașov și Odorheiu. Dar nu e scopul acestor șire să scriu și relevez și situația acestora sub raportul statisticeii. Scopul șirelor acestora a fost să dovedesc dlui v. Szabó cu câtă bună credință lucră corifeii gr.-catolicilor maghiari, când bucină urbi et orbi, că Românilor nu li-s'a făcut nici o nedreptate prin înființarea de Hajdudorogh. Nu știu ajunsu-mi-am scopul sau ba.

Judece oamenii nepărtinitori!²⁾

Dr. ALEXANDRU NICOLESCU.

¹⁾ Constat, că am contras rubricile slovac«, »sârb«, »croat« în rubrica »alta« pentru lipsă de spaț.

²⁾ Exprim mulțumita mea Preaon. Ioan Maior protopop, care cu multă bunăvoință mi-a transcris datele statistice ale anilor 1880 și 1910 din arhiva comitatului Albei-inferioare. Statistica Diciosânmartinului dela a. 1880 se prezintă astfel: numărul total al populației: 1958, Maghiari 1173, Nemți 29, Slovaci 0, Români 505, Ruteni 0, Croați-Sârbi 0, alta 167, rom.-catolici 206, gr.-catolici 682, gr.-or. 4, luterari 19, calvini 479, unitari 475, izraeliți 91, alta 2. Statistica din 1880 mai are și rubrica celor ce nu-și știu *limba maternă*, dar fiindcă nu spune de ce naționalitate sunt, n'am utilizat-o, cu toate că putem bănuî. — în unele cazuri știm hotărît — că-s Români. De altfel numai adăugând și această rubrică căpătăm numărul întreg al populației.

Câteva legi împotriva înjurăturilor, aduse de dietele ardelene în veacul XVII.

Se știe, că Ardealul pe la jumătatea veacului XVI a ajuns principat de sine stătător: cu principe și cu dietă. Începând de sub Ioan Sigismund (1540), dietele se țin aproape în fiecare an, fără întrerumpere. Hotărârile lor se extind asupra tuturor lipsurilor de cari pătimea în acelea vremuri vieața politică și religioasă a societății ardelene. Se rânduește, în aceste diete, administrația și justiția țării, se croiesc condiții principilor nou aleși, se apără cu neadormită trezvie privilegiile „domnilor“ împotriva „proștilor valahi“ — căci acestia erau cei mai mulți și mai primejdioși — și se alcătuiesc mai ales o mulțime de legi privitoare la raporturile dintre religiile țării și la vieața morală a locuitorilor. Nu e aproape nici o dietă, în care onorabilele „staturi și orduri“ să nu ticluiască în paragrafi încăpători câte o astfel de lege.

Până în veacul XVII le-a rămas însă mai puțin răgaz pentru îndreptarea prin legi a vieții morale a supușilor. Protestanții, încăpuți la putere, poartă, îndată dela început, o războire strașnică împotriva catolicilor habzburgici. Sfârșită această luptă cu înfrângerea catolicilor și cu isgonirea iezuiților, dietele își pot întoarce în răgaz ochii și asupra izbăvirii suflețești a supușilor. Astfel de orândueli cuvioase aduc mai ales dietele din veacul XVII, se încep mai tare sub cârmuirea binecuvântată a lui G. Bethlen și se sporesc mai ales sub cea a slăbănogului Apafi bătrânul.

În aceste orânduieli se pare, că dietele pun degetul pe o rană adâncă și veche a vieții morale de pe atunci: pe neținerea sărbătorilor și pe *înjurături*. Poruncesc, sub grele pedepse, ținerea celor dintâiu și opresc strașnic pe cele din urmă.

Reproduc câteva din aceste legi.

„Fiindcă înjurarea de suflet s'a lățit îngrozitor, deși s'au adus mai multe legi împotriva-i, oamenii totuș nu s'au desbărat de ea, de aceea se hotărăște, că pretutindenea să se oprească între toate staturile. Pentru ca mai ușor să se desbare de ea, nobilul se plătească pentru fiecare înjurătură câte *un florin*; iară sluga și țăranul să se pună în caladauă (*kézi kaloda*) și să stea acolo până la amiază; de ar vrea însă să se răscumpere cu bani, atunci să plătească câte *25 bani* de fiecare înjurătură“.

Legea aceasta s'a adus în dieta din 1619, ținută în Alba-Iulia. Tot în dieta aceasta se statorește pentru ceice vor călcă Dumineca și sărbătorile („nime să nu lucre, nici el, nici prin ai săi; nunte și alte ospețe să nu se țină, nime să nu plece la drum afară de lipsa neîncunjurată; vinderea vinului și târgul să nu fie iertat până după predică”) pedeapsă de 6 fl. pentru nobili, și de 2 fl. pentru țărani.

În dieta din 1665, ținută la Iernot, se aduce următoarea lege draconică:

„Se aude, că în patrie se întâmplă multe fapte împotriva lui Dumnezeu și multe blasfemii, în așa măsură, încât unii desprețuind porunca dumnezească și legile țării, Dumineca și în sărbători merg la arat, la secere, la coasă și alte lucruri ba încă și *înjură* spurcat. Deci se decide, ca slujbașii, sub pedeapsa pierderii slujbii lor, să citeze pe unii ca aceștia la judecată și acolo, cu delăturarea oricăror mijloace de îndreptare, să se aleagă lucrul; și cari se vor afla, că au călcat sărberea duminecii și au înjurat, cu deosebire cari au înjurat cu vorbele ‚pui de drac‘ (ördög teremtette), dacă-s trecuți de 24 ani, *se fie uciși cu pietri*, iară ceice vor fi mai tineri să se pedepsească cu bătaie“.

Asprimea acestei legi e esplicabilă. Obiceiul scârbos al înjurăturilor începea, în veacul XVII, să se lățească tot mai tare, ca o pecingine rea. Credincioșii cuvioși ai veacurilor anterioare n'aveau știre de sudălmii, de înjurături; dieta din 1659 vorbește de înjurături, ca de un „lucru nemai pomenit,“ ce s'a lățit „nu de mult în țara aceasta“. Țara trecea prin grele încercări. Toate acestea se socoteau trimise dela Dumnezeu ca o vrednică pedeapsă pentru păcătoșenia oamenilor, cari nu țineau sărbătorile și înjurau. De aci asprimea spartană a legii.

În dieta din 1676, în Alba-Iulia, se cere din nou pedepsirea celor ce nu țin sărbătorile și a celor ce înjură. „Vice-oficialii comitatelor și ai scaunelor să-și facă datoria fără nici o părtinire, sub pedeapsă de 24 fl. ung.“ „Primarii, cari nu vor împlini, pedepsirea celor vinovați.... să fie ei puși în caladauă“.

În dieta din 1682, în Făgăraș, — unde „staturile au observat cu mare durere de inimă, că spurcatele înjurături, ce după vrednicie aduc judecata dreaptă a lui Dumnezeu și asupra mulțimii și asupra singuraticilor, așa s'au înmulțit între oamenii

de toate clasele, încât mulți se poartă ca și oamenii cu totul pierduți“ — se reîmproaspătă din nou articlii de lege „frumoși“ aduși mai înainte împotriva înjurăturilor. „Cine va săvârși păcat de acesta, acela ori unde ar căută scăpare, nici să nu capete grație... nici să-i prindă cineva parte“.

Orânduieți împotriva „înjurătorilor“ și a altor păcătoși, aduce și dieta din 1689, din Iernot. „Pentru omul aflat în de acestea nime să nu cuteze să câștige grația Maiestății Sale, sub pedeapsă de 500 fl... ba dacă cineva, după multe stăruințe, ar câștiga grație dela Maiestatea Sa, acea întru nimic să nu-i folosească“.

Am spicuit numai câteva din aceste legi. Această spicuire am făcut-o anume. Dicționarul înjurăturilor în vremea de astăzi s'a sporit așa de tare, încât la noi înjurăturile au ajuns o adevărată molimă socială. Și nu bântuie numai în pătura de jos, unde lipsește cultura înfrânătoare, ci sunt mulți, chiar și în pătura cărturărească — unii chiar luminători ai oropșișilor dela sate —, cari nesfielnici își spurcă gura zi de zi cu înjurături dejositoare. În veacul XVII, unde nu putea săvârși îndreptare biserica cu blândeța cuvântului, vinea s'o săvârșească puterea de stat cu asprimea legii. Astăzi s'ar așteptă s'o facă aceasta cultura, singura chemată să înăbușe în suflete pornirile sălbătice și isbucnirile pătimășe, și să sugrume în gât înjurăturile josnice. Dar, se pare că sufletele noastre sunt astăzi tot așa de puțin, dacă nu mai puțin, aproape de izvorul adevăratei culturi ca și ale celor din veacul XVII.

PETRU SUCIU.

INSEMNARI.

Cosmogonia glacială a lui Hörbiger. Originea lumii, respective procesul ei de dezvoltare este una dintre acele probleme științifice, asupra cărora încă nu s'a putut găsi o soluție deplin acceptabilă și în aceeaș vreme sprijinită cu dovezi ne-eccepționabile. Așazicând zi de zi se crează teorii nouă, dar cele de până acum nu au darul de-a mulțumi deplin cercurile științifice.

Nu de mult a pășit în publicitate cu o nouă teorie cosmogonică Hans Hörbiger („Glacial-Kosmogonie“ von Hans

Hörbiger. Kaiserslautern 1912). Teoria aceasta se deosebește de celelalte prin o mai mare probabilitate, sprijinită pe o seamă de dovezi strict științifice. Din acest motiv ea are mai multe șanse de a fi socotită de „teoria viitorului“ ca alui Svante Arrhenius, și de aceea nu va fi cred lipsit de interes, să o schițez aici în liniamente generale.

Hörbiger nu se ocupă cu originea materiei prime, ci, foarte corect, acceptează ca punct de mănecare datele descoperirii dumnezeiești, în virtutea cărora materia primă e creată din partea lui Dumnezeu. Presupune o materie uriașă, neînchipuit de uriașă, care a fost crepată în bucăți de vaporii desvoltați în mod chimic, iar apoi înghețați; aceste bucăți rupte de puterea vaporilor și a gheței sunt singuraticile corpuri cerești. Energia de mișcare a corpurilor cerești s'a născut din puterea de explozie a vaporilor. În jurul osiei se învârt tot în urma acestei puteri; dar aceste mișcări de rotațiune sunt înflințate de masse de deosebită mărime și greutate. Planetele cari cad dela soare mai înafară de orbita pământului, sunt mai mari și se compun — judecând după greutatea specifică relativ ușoară — din apă și din ghiață; cele mai apropiate de soare sunt acoperite cu mări întinse, dar sunt — peste tot înghețate. Luna noastră încă e acoperită cu mări foarte întinse, a căror maree (flux și reflux) puternice i-au consumat puterea de rotațiune în jurul osiei sale, și cari mări au înghețat pe deplin. Învățații discută tot mereu asupra întrebării: ce sunt craterile lunare? Cu toții declară, că sunt „stânci sticloase“, fiind ele pe deplin netede și lucii; după Hörbiger toate sunt ghiață. Luna n'are atmosferă, deci eradierea a fost atât de mare încât soarele n'a putut suplini căldura pierdută. Cercetătorii ținuturilor polare spun, că cine a văzut și cunoaște ghețurile din internul Groenlandei și se uită apoi la microscop, — n'are lipsă să i-se dovedească, că lumea e de ghiață. Calea laptelui — după Hörbiger — nu e decât un inel uriaș stătător din bucăți de ghiață, cari s'au format din vaporii dela explozia stelei-mame. Asupra esenței căii laptelui s'a discutat și se discută foarte mult; explicarea lui Hörbiger e simplă, și foarte probabilă.

Cea mai mare parte a meteoritelor și a planetoidelor (planete mici) este din ghiață. Ele cad în soare, se descompun în elemente (hydrogen, oxigen) și deoparte măresc energia de căldură a soarelui (deci o nutresc), de altă parte produc explo-

ziile solare, cunoscute sub numele de protuberanțe. În aceste explozii se nasc mulți vapori și hydrogen, cari ajungând în univers, îngheață din nou, și formează grindină pe celelalte corpuri cerești. (Astfel s'ar explica fenomenele anormale meteorologice: ploile prea multe, viforurile uriașe etc.). Până acum nu s'a văzut teorie mai limpede și mai plauzibilă ca alui Hörbiger cu privire la nutrirea energiei de căldură a soarelui (își varsă căldura în lume, totuș nu se răcește) și la protuberanțele solare, cari toate erau explicate în mii de chipuri.

Cataclismele, schimbările uriașe prin cari a trecut pământul, așezarea deosebitelor straturi, Hörbiger le explica prin apropierea căii lunii de pământ; prin atragerea lunii s'au schimbat suprafețele mărilor (și în legătură și a uscatului), repeziciunea rotațiunii pământului, eruperile de vulcani, grindini uriașe ș. a. producând cataclismele mari, și astfel erele geologice (sunt 3 ere: paleozoic, mezozoic și terciar, iar acum trăim în quaternar — zice Hörbiger). Și acum aleargă prin univers bucăți de ghiață, cari au mărimi deosebite, și fiind în legătură toate corpurile cerești prin atracțiune, înrăuresc clima noastră, și produc fenomene înfricoșate meteorologice.

Totul e ghiață în univers; astfel de pildă și lumina polară o formează potopul pulverei de ghiață, înbibat cu electricitate pozitivă: Pe celelalte planete, nu există vieață nici pe Marte, ci numai ghețuri. Canalurile de pe Marte sunt ghețuri; numai astfel se poate explica duplicitatea vremelnică a canalurilor lui Marte. (Lipsa de vieață organică a planetelor o dovedește mai pe larg în: „Wirbelstürme, Wasserstürze u. Marskanal—Verdoppelungen.“ Kaiserslautern, 1913).

Hörbiger mai vorbește despre omenime *proselenă*, existentă înainte de ivirea lunii ca supusă a pământului nostru, care omenime a fost pustiită prin cataclismele de mai înainte. Acest lucru însă nu e probabil de loc, căci atunci vârsta omenimii și a culturii lui ar trebui să fie foarte bătrână, iar dovezile acestei vechimi uriașe lipsesc.

Aceasta ar fi în linii generale teoria lui Hörbiger. E interesantă, genială chiar aceasta teorie, care dispune de multe dovezi; și fiind cea mai probabilă dintre toate, are menirea să înlocuească mulțimea afirmațiilor riscate, lipsite de bază, are menirea să fie cosmogonia viitorului. Însuș Hörbiger recunoaște, că teoria lui are părți slabe. Și dacă explica multe lucruri până azi neexplicabile, mai rămân multe lucruri încă ne-

lămurite deplin prin această teorie. Dar de acum vine vremea adunării dovezilor, vremea numerilor și a măsurărilor și armonizându-le toate, o să-și perfecționeze teoria.

Cum această teorie unitară, e în armonie cu credința, fiecare o poate primi fără tulburarea credinței sale în Ziditorul a toate.

Gheorghe M. Pteancu.

CRONICĂ.

Misiunile sfinte. „Fiul omului a venit să caute și să mântuiască ce era pierdut.“ Aceste cuvinte îmi vin în minte, când privesc cu ochii sufletului la activitatea din ce în ce mai bogată în roade a ss. misiuni populare din sânul bisericii noastre românești. Nicăiri doară nu se evidențiază mai bine scopul venirii lui Isus Hristos pe pământ, *mântuirea sufletelor*, decât tocmai în și prin aceste misiuni sfinte. Parcă-l văd aieva pe Dumnezeu-omul, pe păstorul cel bun, alergând prin văi și munți cu pași repezi, cu ochii plini de grije și tristeță, cu piciorul sângerat de spinii drumului greu de urcat, în căutarea oii pierdute și-i aud glasul blând, purtat de echou departe în văgăunile munților. De câteori se fac misiuni undeva cu râvnă și zel și din dragoste sfântă față de sufletele nemuritoare, îmi trece dinaintea ochilor această icoană sublimă a iubirii dumnezeiești față de făpturile sale cuvântătoare. Și bucuria, ce se revarsă în sufletul Omului-Dumnezeu, când găsește oaia cea pierdută și punându-o pe umeri o aduce din nou în țarcul oilor, o resimte fiecare preot, care pășind pe urmele lui Isus, face și el asemenea.

În anul acesta, în sfintele zile ale Păreseimilor, s'au ținut misiuni sfinte în *Valea Jidanului*, la marginea extremă, de miază-noapte-răsărit a arhidiecezei, în *Făgăraș* în *Blaj*, la metropolie, în *Urca-de-câmpie* și *Sălcud*. Va se zică în *Blaj* și *Făgăraș*, centrele mai de seamă ale arhidiecezei noastre, unul fost scaun vlădicesc, altul scaun vlădicesc acum.

Nu se poate deci afirma, că misiunile au cucerit deja toată arhidieceza noastră, învingând toate prejudiciile, toate pedecile, având tot ajutorul de sus, dela împăratul ceresc, Spiritul Sfânt? Ce să mai zici, când au pătruns chiar și în inima mitropoliei, topind ghiața din sufletele

multora? Au doară e puțin lucru, că profesorii cu o râvnă vrednică de laudă au spovedit masele poporului, ce roiau pe lângă scaunul mărturisirii ca stupul în jurul matcii? A fost o pildă vrednică de toată lauda, ce numai urmări bune poate avea în întreagă provincia metropolitană. Se și cuvine doară, ca Blajul să premeargă cu pildă bună în toate. Nădăduim tare, că și restul de indiferență sau îndoială față de importanță extraordinară din toate punctele de vedere a misiunilor, va dispărea și se va topi ca ceara de fața focului. Arhiepiscopul prin prezența sa și participarea activă la misiunile din Blaj ar trebui să fie un memento pentru toți, că în împrejurările extraordinare, între cari trăim numai cu astfel de mijloace extraordinare, cari fac violență ceriului, și nu cu somnolență patriarhală, putem să asigurăm viitorul acestei biserici sfinte, catolice și apostolice din mijlocul neamului românesc, pândite de atâtea primejdii și dușmani văzuți și nevăzuți. Poftescă la misiuni ceice cobesc sfârșitul bisericii noastre, și dacă și după ce vor fi văzute scenele înduioșătoare de inimi: procesiunile cu prapori, cântările sfinte, cântate de mii de guri, rugăciunile pii, evlavia poporului, care soarbe cu nesaț cuvintele oratorilor, înfrângerea și pocăința ferbinte, cu care își plâng păcatele sub patrafir păcătoșii, cuminecarea sutelor și sutelor de inși cari se apropie de Mântuitorul ca și cerbii însetați de izvoarele apelor vii, zic, dacă și după ce vor fi văzute toate acestea, vor mai despera de viitorul acestei biserici, sunt vrednici de toată compătimirea sau niște răutăcioși, eventual lupi îmbrăcați în piele de oaie. Nu! Această biserică are viitor de aur. Toate semnele arată. Lacrimile de pocăință ale celor în nevoi, ale poporului, care participă la misiuni, ne sunt cheazășie, că Dumnezeu ne va ajuta și din moarte la vieață ne va sculă pe toți. (an.)

Cărți și reviste.

În tipografia arhiepiscopiei din Sibiu, a apărut în acest an o carte bună, în care ni-se istorisește frumos și plăcut lupta grea și conștientă a unui neam. falnic odinioară, împărțit astăzi la trei mari împărății. Din cartea aceasta noi mai ales, în timpul acesta de mari frământări, putem culege învățături foarte prețioase și îndemnuri pentru nouă orizonturi și pentru nouă drumuri mai scurte și mai drepte pentru a ajunge la inima popo-

rului. Autorul broșurei e dl Ion Iosif Schiopul, iar titlul: „**Chestiunea polonă. Rolul cooperativelor în lupta de conservare națională a Polonilor din Germania.**“ Se vinde pentru prețul de cor. 2.—

Polonii, ca și alte neamuri oprimate, credeau, la începutul luptei, înainte cu 83 ani, că mântuirea le va veni dela alte popoare. Din motivul acesta cei mai buni fii ai poporului polon din Germania au emigrat în Franța, de unde conduceau toată politica. Mai târziu s'au convins, că interesele lor de viață îi reclamă *acasă* și în 1864 au agitat cu mult succes pentru biruința lor la alegerile dietale. Încă din anul 1847 aveau câțiva deputați în parlamentul din Berlin. Partidul lor parlamentar însă n'a influențat asupra poporului numai din 1864 în timp de 30 ani. Din 1894 Polonii au început să se convingă tot mai mult, că nu clubul parlamentar din Berlin trebuie să deie îndrumările politice, ci frământările interne de *acasă*. Din motivul acesta s'a inițiat munca uriașă pentru *studiarea și cultivarea mai de aproape a poporului*.

Preoții, cari au crezut și au simțit ceace învățau, împreună cu laicii pricepători, și-au adunat toate puterile și energiile și le-au pus cu sinceritate, cu căldură și cu entuziasm în serviciul poporului, îndreptând sufletul acestuia, instruându-l și făcându-l să înțeleagă, că mântuirea lui atârnă dela Dumnezeu și dela el însuși, pentruce trebuie să se roage, să lucre și să cruțe. Principiile acestea au deșteptat energiile adormite și înghețate și le-au aruncat în lupta mare pentru existență. În asociații culturale, în felurite reuniuni țărănești au întărit și oțelit spiritul de solidaritate, au dezvoltat interesul poporului pentru ceace e a lui, și încetul cu încetul, din apropierea tot mai mare de viața poporului și din înțelegerea tot mai adâncă a vieții lui, au răsărit *tovărășiile de credit*, cari pe lângă biserică, sunt fala și tăria Polonilor impilați.

Dl Schiopul ne spune, că lucrarea Dsale e un resumat a lucrării mari »Die Polonenfrage«, publicată de profesorul universitar german Ludwig Bernhard, care, pe lângă toate preocupările față de Poloni, a făcut constatări foarte prețioase despre lupta conștientă a acestora. Între altele Dr. Bernhard scrie:

»Azi știe toată lumea, că ținta aceasta (desnaționalizarea) nu a putut fi realizată. Dimpotrivă. Cu noile ordinațiuni școlare, guvernul prusiac s'a atins de ființa rațională a Polonilor. Înainte nu știă țăranul polon de ce-l îndeamnă preotul său să nu sprijinească guvernul. Acum o știă și simțiă fiecare: *voia să-i iee limba!* Patru decenii aristocrația polonă înzădar căutase să mobilizeze țărănimea polonă împotriva administrației prusiace. Legile școlare au făcut acest lucru în câțiva ani. Țăranii poloni luptau acum pentru limba lor și a copiilor lor... *Așa s'a trezit țăranul polon!*«

Broșura »Chestiunea polonă« o recomandăm cu căldură celor ce se interesează de viitorul neamului românesc. (șr.)

Sub titlul »Sighetul-Marmației, Dobriținul și Unirea bisericilor« revista „*Roma e l'Oriente*“ publică în nrul 39 din Martie 1914, un articol de fond, în care face unele constatări foarte prețioase în legătură cu procesul din Sighetul-Marmației, asupra bisericii rusești din Ungaria-de-Nord și Galiția.

Înainte de toate constată foarte corect, că agitația schismatică în mijlocul poporului rutean, n'a putut-o produce numai cutare politician sau ziar radical, ci cauze mult mai profunde. Pentruca un popor religios, ce ține cu evlavie la credința străbunilor săi, să se simtă îndemnat să treacă la altă lege, se cer motive și cauze mult mai profunde. Va fi interesant să le cunoaștem și noi. Actele procesuale dela Sighet sunt foarte grăitoare. Preoții ruteni gr-catolici prescurtau arbitrar s. liturgie, sau introduceau călindurul gregorian, fără a fi pregătit încă în deajuns terenul, sau făceau propagandă pentru »Uniunea regnicolară populară catolică« tot atâtea fapte, în cari țaranul simplu rutean vedeă răpirea și nimicirea ritului părinților săi. Apoi altă cauză, ce nu se constată în acte, dar de altcum e îndeobște cunoscută, este ruperea legăturilor fiești între clerul greco-catolic rutean și poporul păstorit de dânsul. Partea mai cultă a poporului rutean și-a părăsit poporul, alăturându-se către națiunea dominantă, primind limba maghiară. Și preoțimea se recrutează de un timp încoace în bună parte din șirurile acestei clase maghiarizate, parte mulțămită unor împrejurări fatale istorice, parte mulțămită influinței guvernului maghiar. Urmarea acestui fapt este, că în mai mult de un caz poporul nici nu se poate înțelege cu preotul. Să se adaugă apoi, că orice contact a acestui cler cu reprezentanții altor ramuri a aceleiași biserici catolice greco-slave a fost împedecat în toate chipurile; că cumpărarea cărților rusești, chiar și dacă ar fi fost tipărite în Galiția, a fost îngreunată peste măsură; că naționalismul maghiar a eliminat din sânul clerului orice element slav, deși nu periclită unitatea credinței și fidelitatea către țară, schimbând între altele până și numele alor sute de parohii; că în sfârșit fundațiunile destinate pentru tinerii seminariști din Ungaria, au fost transferate din Viena la seminariul din Budapesta tot pentru a împedecă contactul lor cu alte elemente slave ș. a.

Aceste au sprijinit schizma ruteană! La acestea s'au mai adaus și mijloacele neiertate de retorsiune ale preoțimii rutene, adecă cererea intervenției organelor civile, cari pășiră la mijloc cu jandarmi, cu bătai, violențe, brutalități. Au sunt aceste apte să promoveze cauza s. Uniri și la ceialalți confrăți, ce stau departe încă de sânul bisericii?

Așa scrie revista »*Roma et l'Oriente*«.

Né pare bine, că această revistă pricepe în sfârșit adevărul situației reale! Dacă ni-ar fi crezut dela început și nouă, cari am fost spus la timpul său, că episcopia de Hajdudorogh e rodul acelorași tendințe de maghiarizare, puteă să ne facă servii prețioase. Dar e bună și pocăința târzie! (an.)

Cărți întrate la redacție.

P. Niculae Iosif Camilli, Acte pastorale date ca vizitator apostolic al Moldovei. I. Iași 1913.

Iosif Deharbe, S. I. — Societatea „Alexi-Șincai“, Explicarea cu temei și ușor de priceput a Catehismului catolic. Tom. IV. Gherla 1913. Prețul cor. 3.

Ștefan Roșianu, Istoria bisericească pentru școlile elementare greco-catolice. Blaj, 1913. Prețul 50 fileri.

Ion Iosif Schiopul, Chestiunea polonă. Rolul cooperativelor în lupta de conservare națională a Polonilor din Germania. Sibiiu, 1914. Prețul 2 cor. (2.50 lei.)

Sallustius — Priboianu și Besnea, Despre conjurația lui Catilina („Biblioteca pentru toți“ nr. 890). București, 1914. Prețul 30 bani.

I. Budai Deleanu, Țiganiada. Poemă eroi-comică în 12 cânturi. („Biblioteca pentru toți“ nr. 891—2.) București, 1914. Prețul 60 bani.

A. Cehov — C. Sfat, Farmacista. („Biblioteca pentru toți“ nr. 895.) București, 1914. Prețul 30 bani.

Const. Noe, Les Roumains Koutzo-Valaques. Les populations macedoniennes et la crise balkanique. București, 1913. Prețul lei 1.50.

Legea electorală și legea asupra procedurii electorale. București, 1914. Prețul 50 bani.

Constituția (română) din 1 Iulie 1866 cu modificările adunărilor constituante din 1879 și 1884 după ediția oficială. București 1914. Prețul 50 bani.

TELEFON.

D. Cenadul-mare. Limba cărților noastre bisericești trebuie să fie o versiune corectă, și corespunzătoare statului de perfecțiune la care a ajuns limba românească, a textului grecesc aprobat de Roma. Inseși versiunile nu sunt aprobate de Roma. Sinodul protopopes a putut deci să se ocupe de această chestie, dar ni-se pare că nu se ține de competența sinoadelor să aducă și hotărâri în cauză.

B. Ivácskó. Conciliul prov. III. în Tit III. c. II. p. 5 și 6, înșiră icoanele sfinte, cari au să se pună, ori picteze în diferite părți ale bisericii. Icoana, de care întrebați și care s'ar putea suplini cu a sf. Iosif, ori a sf. Niculae, nu se amintește. Statuele sfinților nu se admit în biserica noastră. Cult privat se poate da și sfântului, de care amintiți.

Sz. Leta-mare. Răspunsul ce ne cereți în legătură cu epistola Dvoastre recomandată din 31 Ianuarie 1914 nu vi-l putem da, fiindcă nu ne aducem aminte să fi primit dela DV. nici o epistolă. Eventual mai scrieți-ne odată. — Suma trimisă am împărțit-o dupăcum ne-ați scris.

Pentru redacție răspunde: Dr. Alexandru Rusu.

Proprietar-editor: Membrii redacției.